

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Μετανάστευση και εγκληματικότητα. Μύθοι και πραγματικότητα»

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αδαμαντία Καρρά

Υπεύθυνη Καθηγήτρια:

Σιακαμπένη Αργυρώ

Πάτρα, Απρίλης 2015

Immigration and crime. Myths and Reality

Copyright ©Αδαμαντία Καρρά, 2015.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ABSTRACT.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΣΚΟΠΟΣ.....	10
ΣΤΟΧΟΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ.....	11
1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ	11
1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	12
1.3 ΕΙΔΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	14
1.4 ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ.....	16
1.5 ΚΑΤΗΓΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	21
Η ΕΛΛΑΔΑ ΩΣ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	21
2.1 ΓΕΝΙΚΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	21
2.2 Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΕΜΦΑΝΟΥΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	23
2.3 ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ Ή ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ.....	25
2.3.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΑΥΞΑΝΟΥΝ ΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	28
2.3.2 Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	30
2.3.2.1 Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕΣΩ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	31
2.3.2.2 Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	32
2.4 ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ	33
2.5 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΠΑΡΑΒΑΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ.....	34
2.6 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΓΕΝΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	39
Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ.....	39
3.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ	39
3.2 ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ	40

3.3 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ	41
3.4 Η ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ ΩΣ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ.....	44
3.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ.....	45
3.6 ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	50
4.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ.....	50
4.2 ΟΜΑΔΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ.....	53
4.3 ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	59
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ-ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ.....	59
5.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ	59
5.2 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	64
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	66
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	70

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αποτελείται από 5 κεφάλαια στα οποία διερευνάται το μεταναστευτικό φαινόμενο και η εγκληματικότητα, καθώς επίσης και ο κοινωνικός αποκλεισμός των μεταναστών.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά γενικά για το μεταναστευτικό φαινόμενο, κάνοντας μια ιστορική αναδρομή, αναφέροντας τα είδη της μετανάστευσης, τα αίτια και τέλος πραγματοποιείται μια ανάλυση ως προς τις κατηγοριοποιήσεις των μεταναστών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα δημογραφικά στοιχεία των μεταναστών στην Ελλάδα που σχετίζονται με την εγκληματικότητα και αναφέρεται η περίπτωση των ανήλικων παραβατών και το ζήτημα της δεύτερης γενιάς των μεταναστών.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η αντιμετώπιση των μεταναστών, ο όρος ξενοφοβία και τα στερεότυπα και οι αντιλήψεις που δημιουργούνται από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, αναφέρεται ο όρος κοινωνικός αποκλεισμός των μεταναστών καθώς επίσης τα αίτια και οι παράγοντες που οδηγούν σε αυτόν.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού και η συμβολή του σε αυτή την ευαίσθητη κοινωνικά ομάδα, ενώ παράλληλα πραγματοποιείται μια σύνδεση της Κοινωνικής Εργασίας με το μεταναστευτικό φαινόμενο.

ABSTRACT

This thesis consists of five chapters where the migratory phenomenon and crime investigated as well as the social exclusion of immigrants.

The first chapter is a general reference to the migratory phenomenon, making a throwback, indicating the types of migration, the causes and finally performed an analysis on categorizations of migrants.

The second chapter presents the demographics of immigrants in Greece related to crime and mentioned the case of juvenile offenders and the issue of second generation immigrants.

The third chapter presents the treatment of immigrants, the term xenophobia and stereotypes and perceptions created by the mass media.

In the fourth chapter, the term refers to social exclusion of immigrants as well as the causes and factors that lead to this.

Finally, the fifth chapter discusses the role of social worker and his contribution in this sensitive social group while a connection of Social Work with the migratory phenomenon.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που οδηγούν έναν άνθρωπο στην εγκατάλειψη της πατρίδας του. Οι λόγοι αυτοί μπορεί να είναι οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής, ακόμα και περιβαλλοντικής φύσεως. Εξαρτώνται από τις συνθήκες που επικρατούν κάθε δεδομένη χρονική περίοδο και τους τρόπους διαμονής, καθώς επίσης και τους τρόπους αποδημίας. Η μετανάστευση μπορεί να έχει χαρακτήρα μόνιμο ή προσωρινό, να είναι ηπειρωτική ή υπερπόντια.

Παρόλο που το φαινόμενο της μετανάστευσης είναι υπαρκτό από τα αρχαία χρόνια και πολλές φορές έχει απασχολήσει την Ελλάδα, ως χώρα αποστολής μεταναστών, τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια ο ρόλος της έχει αλλάξει και πλέον θεωρείται και χώρα υποδοχής. Δεδομένης της γεωγραφικής της θέσης είναι ο πρώτος και πολλές φορές, ο τελευταίος σταθμός των μεταναστών που έχουν ως προορισμό κάποια Ευρωπαϊκή χώρα. Το γεγονός αυτό δημιουργεί νέα δεδομένα και η Ελλάδα καλείται να παίξει έναν νέο ρόλο.

Το γεγονός ότι η Ελλάδα δεν ήταν ιδιαίτερα προετοιμασμένη ώστε να αντιμετωπίσει το μεταναστευτικό φαινόμενο οδήγησε σε ακραίες αντιδράσεις από τους ομοεθνείς οι οποίοι απέκτησαν στερεότυπα και αντιλήψεις για τους μετανάστες με αποτέλεσμα την κοινωνική περιθωριοποίηση τους.

Ο Κοινωνικός Αποκλεισμός, αποτελεί μια έννοια η οποία συνδέεται άμεσα με το μεταναστευτικό φαινόμενο. Εκτός από το γεγονός ότι θεωρείται κυρίως ως άλλη έννοια της φτώχειας, οι κοινωνικά αποκλεισμένοι άνθρωποι δεν συμμετέχουν σε τομείς όπως είναι οι οικονομικοί και οι πολιτικοί. Παράλληλα δεν έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε εισοδήματα και άλλους πόρους πράγμα που σημαίνει ότι δεν απολαμβάνουν ένα καλό βιοτικό επίπεδο, αποδεκτό από την υπόλοιπη κοινωνία.

Η φτώχεια και η περιθωριοποίηση πολλών ομάδων του πληθυσμού στις χώρες-μέλη, σε συνδυασμό με την μαζική και αρρυθμιστή υποδοχή μεταναστών προερχομένων από τις χώρες του λεγόμενου τρίτου κόσμου, αλλοίωσαν σε μεγάλο βαθμό τον εύρυθμο και αρμονικό χαρακτήρα των κοινωνιών. Σε πολλές μεγάλες πόλεις, μάλιστα, παρατηρήθηκαν για πρώτη φορά και φαινόμενα "γκετοποίησης" με κύρια χαρακτηριστικά την απομόνωση και τον διαχωρισμό ολόκληρων κοινωνικών ομάδων με βάση την οικονομική κατάσταση ή την εθνοτική ή φυλετική καταγωγή.

Στην Ελλάδα, η οποία αποτελεί μια χώρα υποδοχής, το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού παρουσιάζεται ιδιαίτερα αυξημένο. Παράλληλα θα πρέπει να αναφερθεί ότι είναι αδικαιολόγητο να παρουσιάζεται το φαινόμενο της ξενοφοβίας και του ρατσισμού σε

τόσο υψηλά επίπεδα, γιατί όπως είναι γνωστό εκατομμύρια Έλληνες κατέφυγαν εκτός συνόρων για μια καλύτερη ποιότητα ζωής.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, συμπεραίνεται ότι οι μετανάστες προσπαθώντας να επιβιώσουν και να αντιμετωπίσουν τον κοινωνικό αποκλεισμό, καταφεύγουν σε παράνομες ενέργειες προσδίδοντας τους την ετικέτα του «εγκληματία». Γι αυτό το λόγο τίθεται ένα πολύ σοβαρό ερώτημα όπως αναλύεται και παρακάτω σχετικά με το αν πρόκειται για την εγκληματικότητα ή την εγκληματοποίηση τους.

Εν κατακλείδι, ένα ανθρωπιστικό επάγγελμα που μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά και πρακτικά τους μετανάστες είναι η κοινωνική εργασία, μέσω των διαφορετικών δομών στις οποίες λειτουργεί. Εξάλλου, ένας από τους βασικούς σκοπούς της Κοινωνικής Εργασίας είναι η μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των δυνατοτήτων του ατόμου, ιδιαίτερα των μη προνομιούχων, μέσα σε ένα περιβάλλον σεβασμού των πανανθρώπινων αξιών, όπως αυτές διαμορφώθηκαν στο ιστορικό και κοινωνικό γίγνεσθαι, με απώτερο στόχο τόσο την επίτευξη της ατομικής ευημερίας όσο κυρίως της προόδου του ευρύτερου συνόλου (Σταθόπουλος, 2005).

ΣΚΟΠΟΣ

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετηθεί το μεταναστευτικό φαινόμενο σε συνδυασμό με την εγκληματικότητα στην Ελλάδα, ενώ παράλληλα αναφέρονται και οι μύθοι γύρω από αυτό το φαινόμενο και η πραγματικότητα.

ΣΤΟΧΟΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Όσον αφορά τους στόχους της παρούσας εργασίας είναι:

- Να μελετηθεί το μεταναστευτικό φαινόμενο προσδιορίζοντας την έννοια της μετανάστευσης, τα είδη, τα αίτια και τις κατηγορίες των μεταναστών.
- Να παρουσιαστούν τα δημογραφικά στοιχεία του μεταναστευτικού φαινομένου και της παραβατικότητας στην Ελλάδα.
- Να παρουσιαστούν οι έννοιες που αφορούν τον Κοινωνικό Αποκλεισμό των μεταναστών, τα αίτια και τους παράγοντες που οδηγούν σε αυτόν.
- Τέλος, να παρουσιαστεί ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού και της Κοινωνικής Εργασίας με τους μετανάστες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ

Ένα από τα πιο δύσκολα φαινόμενα που παρουσιάζονται στη σύγχρονη εποχή είναι η μετανάστευση. Η έννοια της μετανάστευσης δεν μπορεί να προσδιοριστεί ιδιαίτερα εύκολα καθώς οι αιτίες που την επηρεάζουν είναι ποικίλες. Παρόλα αυτά, αξίζει να αναφερθούν ορισμένοι από τους ορισμούς που έχουν αποδοθεί κατά καιρούς για το μεταναστευτικό φαινόμενο.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, ένας από τους ορισμούς της έννοιας της μετανάστευσης προσδιορίστηκε με βάση τον οικονομικό παράγοντα αναφέροντας ότι αποτελεί το φαινόμενο στο οποίο προβαίνει ο άνθρωπος προσπαθώντας να βελτιώσει την ποιότητα ζωής του (Καρύδης, 1996).

Επίσης, άλλος ένας ορισμός που αποδόθηκε αναφέρει χαρακτηριστικά ότι η μετανάστευση αποτελεί την μετακίνηση των ατόμων από την γενέτειρα τους σε μια άλλη πόλη ή χώρα ενώ ακόμη ένας ορισμός ορίζει την μετανάστευση ως το φαινόμενο στο οποίο ο άνθρωπος μεταβαίνει από την μια κοινωνία στην άλλη (Κόντης, 2000).

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ένας τελευταίος ορισμός ο οποίος ορίζει την μετανάστευση ως η μετακίνηση του εργατικού δυναμικού από την μια πόλη ή χώρα στην άλλη (Μαράτου – Αλιπράντη, 2005).

Το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής πολιτικής ορίζει τη μετανάστευση ως τη «*φυσική μετάβαση ατόμων και ομάδων από μία κοινωνία σε κάποια άλλη ή τη μεταφορά ανθρώπινου και εργατικού δυναμικού από μία περιοχή σε κάποια άλλη*». Γίνεται αντιληπτό, ότι η γεωγραφική κινητικότητα αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό της μετανάστευσης, αλλά το τι ορίζουμε κάθε φορά ως «μετανάστευση», εξαρτάται από τις εκάστοτε κοινωνικοοικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες. Η μετανάστευση είναι ένας μηχανισμός αναδιανομής του πληθυσμού από χώρες λιγότερο αναπτυγμένες, με καταπιεστικά ή εν μέσω ταραχών καθεστώτα, προς χώρες με οικονομική και κοινωνική άνθηση, με πολιτική σταθερότητα και δημοκρατική διακυβέρνηση, η απαρχή της οποίας βρίσκεται στο βάθος της ιστορίας (Κασιμάτη, 2003).

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Αναμοχλεύοντας την αρχαία ελληνική ιστορία είναι προφανές ότι η έννοια της μετανάστευσης ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διασπορά και τον αποικισμό ενώ η εβραϊκή παράδοση χρησιμοποιεί τη μετανάστευση και τη διασπορά για να περιγράψει τον βίαιο διασκορπισμό. Η τελευταία περίπτωση της εβραϊκής διασποράς δίνει εξαιρετική τροφή για μελέτη της έννοιας καθότι η βιβλική χρήση της επισκίασε οποιαδήποτε άλλη παλαιότερη σημασία.

Σύμφωνα με το εβραϊκό δόγμα, η καταδίκη σε περιπλάνηση των Ιουδαίων από το Χριστό διαιώνισε την έννοια του διασκορπισμού τους δίνοντας τους ταυτόχρονα χαρακτηρισμούς οι οποίοι σχετίζονται με τη συμπεριφορά, το μυστήριο και τη μακροζωία τους.

Η αφρικανική και η αρμένικη μετανάστευση είναι χαρακτηριστικές περιπτώσεις που δημιουργήθηκαν εξαιτίας διωγμού. Η εναπόθεση αφρικανών σε περιοχές της Αμερικής συνδέεται με την εργασία σε τροπικές φυτείες αλλά και με το δουλεμπόριο και την υποχρεωτική μετανάστευση κατά την περίοδο της ισλαμικής ηγεμονίας του 7ου και του 8ου αιώνα. Η αφρικανική μετανάστευση αποτελεί περίπτωση που διήρκεσε αρκετά χρόνια και βασικά στοιχεία που τη συνοδεύουν είναι αυτά του καταναγκασμού και του συλλογικού τραύματος που συνόδευσαν τη δημιουργία της. (Κόντης, 2000).

Εισάγοντας την έννοια της «προλεταριακής μετανάστευσης» το 1976 η Armstrong τόνισε δυο βασικά χαρακτηριστικά. Το πρώτο είναι ότι σε κάθε μορφής διασπορά υπάρχουν προλεταριακά στοιχεία και το δεύτερο είναι ότι με την πάροδο του χρόνου η επαγγελματική κινητικότητα μπορεί να αλλάξει την ομάδα.

Η κίνηση των Ινδών φανερώνει το πόσο μακριά μπορεί να φτάσει μια ομάδα ιδιοκτητών για να εξασφαλίσει την παράγωγη με βάση το κέρδος. Έφταναν στο σημείο να είναι αδίστακτοι και να παρέχουν μηδενική εξασφάλιση στους εργαζόμενους. Πολλοί Ινδοί μετατράπηκαν σε δούλους δουλεύοντας ατελείωτες ώρες για τη βασική αμοιβή. Η καταπίεση ήταν τεράστια. Η ινδουιστική μετανάστευση αποτελείται από τρεις όψεις. Η πρώτη είναι η ανασύνθετη οικογένεια, η δεύτερη η θρησκεία και η Τρίτη η υιοθέτηση του Ραμαγιάνα σαν κύριο θρησκευτικό κείμενο. (Baldwin-Edwards, 1999)

Ο Curtin το 1984 αποδεικνύει την ύπαρξη μετανάστευσης για εμπορικούς λόγους στην Αφρική, στην Ανατολία, στη Μεσοποταμία, στην Αμερική, στην Αρμενία και στην Κίνα. Η παρουσία τέτοιων μειονοτήτων θα είχε εξαιρετικές συνέπειες όταν τα εθνικιστικά κινήματα

αναζήτησαν να ομογενοποιήσουν τους πληθυσμούς τους. Το 1600 οι ισπανοί αξιωματούχοι λαμβάνουν τους κινέζους σαν ένα μέσο ενίσχυσης της αποικίας τους. (Κόντης, 2000).

Η λιβανέζικη εμπορική μετανάστευση ξεχωρίζει δυο τομείς. Ο πρώτος αποτελείται από τους εμπόρους και ο δεύτερος από τους εργάτες. Κατά την περίοδο 17ου έως τον 19ο αιώνα, εύποροι ανεξάρτητοι έμποροι δημιούργησαν δίκτυα μεταξύ Μέσης Ανατολής και Ευρώπης με προπύργια στην Αίγυπτο, το Λιβόρνο, τη Μασσαλία και το Μάντσεστερ. Η κυριότερη γραμμή εμπορίου άνησε στη Μέση Ανατολή. Τον 20ο αιώνα η μετανάστευση έγινε μαζικά από το Λίβανο με 120.000 άτομα να αναζητούν νέα τύχη. Μέχρι το 1914 υπολογίζεται από έφυγαν από το Λίβανο 350000 άτομα.

Σύμφωνα με τον McGrew το 1992 εισάγεται μια σύνθεση για την παγκοσμιοποίηση και την παγκόσμια κοινωνία. Η σύνθεση αυτή περιλαμβάνει τα εξής:

- Διαφωτισμός.
- Παγκόσμια χρηματιστηριακή, οικονομική, τεχνολογική και οικολογική αλληλεξάρτηση.

- Κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης
- Εύκολη ροή αγαθών και πληροφοριών χωρίς το εμπόδιο των συνόρων
- Δημιουργία του πρώτου παγκοσμίου πολιτισμού.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η διεθνής μετανάστευση είναι συνυφασμένη με την τεχνολογία. Η δυνατότητα να μετακίνησης του πληθυσμού με μεγαλύτερη ευκολία έχει αποκαλύψει νέους προορισμούς για μετανάστες. Σημαντικός παράγοντας για εκείνη τη μετανάστευση με σκοπό την εργασία, το εμπόριο ή τον αποικισμό. Τέλος σημαντικοί παράγοντες είναι η παρουσία ενός κινήματος επιστροφής και μια προβληματική σχέση με την κοινωνία υποδοχής.

Στην Ελλάδα σημειώθηκε μεγάλη μεταναστευτική κίνηση μεταξύ του 8^{ου} και 6^{ου} αιώνα η οποία είχε σαν αποτέλεσμα την δημιουργία αποικιών από το ελληνικό στοιχείο στη Μεσόγειο και τη Μικρά Ασία. (Μαυρή, 2005)

Στην παλιότερη αλλά και πρόσφατη ιστορία της, η Ελλάδα γνώρισε περιόδους έξαρσης και ύφεσης της αποδημίας, της παλιννόστησης και της εισροής μεταναστών. Κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα υπήρξε χώρα αποστολής (εκροής), υποδοχής (εισροής) και διέλευσης μεταναστών και προσφύγων.

Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή (1922) παρουσιάζεται ένα μεγάλο κύμα προσφύγων στην Ελλάδα με τον αριθμό να υπερβαίνει το 1 εκατομμύριο. Οι άνθρωποι αυτοί με την εργασία τους, σε συνδυασμό με την αύξηση της ζήτησης των βιομηχανικών προϊόντων δημιούργησαν προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της βιομηχανίας αλλά και τη βελτίωση των

οικονομικών δεικτών της χώρας. Στη μεταπολεμική περίοδο μετανάστες από την Ελλάδα και άλλες χώρες συνέβαλλαν στην οικονομική μεγέθυνση των χωρών υποδοχής με την εργασία τους.

Η Ελλάδα τον 20^ο αιώνα γνώρισε την αποδημία, την προσφυγιά και τις πολιτικές διώξεις. Έξαρση της αποδημίας σημειώθηκε στις αρχές του αιώνα και μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Τη περίοδο 1990-2007 πραγματοποιήθηκε μεγάλη εισροή μεταναστών η οποία όμως επηρέασε σημαντικά τη κατάσταση της Ελλάδας, και των άλλων χωρών της Ευρώπης σε οικονομικό, κοινωνικό και δημογραφικό επίπεδο. (Ναζάκης, 2003)

Η Ελλάδα παραδοσιακά ήταν και είναι χώρα μεταναστών από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και μέχρι τη δεκαετία του '60, ενώ από χώρα αποστολής μεταβλήθηκε σταδιακά από τα μέσα της δεκαετίας του '80 σε χώρα υποδοχής μεταναστών. Αποτελεί πόλο έλξης ατόμων που προέρχονται από μεσογειακές χώρες (Μαρόκο, Τυνησία, Λίβανο), από την Αφρική, την Ασία, την Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη όπως η πρώην Γιουγκοσλαβία, Πολωνία, Αλβανία και άλλες χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Το 1990 παρατηρείται σημαντική αύξηση του μεταναστευτικού ρεύματος προς την Ελλάδα, λόγω της κατάρρευσης των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού. Το άνοιγμα των συνόρων στην Αλβανία στις αρχές του 1990, προκάλεσε τεράστιο κύμα μεταναστών (Γεωργούλας, 2003).

Βασικό στοιχείο που χαρακτηρίζει το σύγχρονο μεταναστευτικό φαινόμενο, είναι το γεγονός ότι η μετανάστευση δεν έχει τον οργανωμένο χαρακτήρα που είχε σε παλιότερες εποχές και η αύξηση του αριθμού των μεταναστών οφείλεται κατά κύριο λόγο στην είσοδο στον ελλαδικό χώρο με παράνομο τρόπο (Βεντούρα, 2009).

1.3 ΕΙΔΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Με βάση τον τόπο μετακίνησης των ατόμων δηλαδή αν είναι εντός ή εκτός της χώρας τους, η μετανάστευση μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε εσωτερική και εξωτερική.

Όσον αφορά την πρώτη κατηγορία, την εσωτερική μετανάστευση, αναφέρεται στην μετακίνηση των ατόμων εντός της χώρας τους είτε σε κάποια άλλη πόλη είτε από την πόλη σε κάποια αγροτική περιοχή. Αξίζει να αναφερθεί ότι η εσωτερική μετανάστευση αποτελεί ένα φαινόμενο που συμβαίνει σε όλες τις χώρες παγκοσμίως.

Η εσωτερική μετανάστευση χωρίζεται σε επιμέρους κατηγορίες με βάση παράγοντες όπως είναι η χρονική διάρκεια και ο σκοπός που πραγματοποιείται. (Ρομπόλης, 2007)

Πιο συγκεκριμένα διακρίνεται σε:

∅ **Εποχιακή:** Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται ομάδες ατόμων όπως είναι οι νομάδες οι οποίοι μετακινούνται από περιοχή σε περιοχή προσπαθώντας να επιβιώσουν αναζητώντας βοσκοτόπους. Επίσης, περιλαμβάνονται και ομάδες ατόμων οι οποίοι εργάζονται εποχιακά σε αγροτικές περιοχές.

∅ **Περιοδική:** Η συγκεκριμένη κατηγορία αναφέρεται σε άτομα τα οποία επιστρέφουν στη μόνιμη κατοικία τους περιοδικά ενώ διαμένουν σε άλλη περιοχή.

∅ **Καθημερινή ή ημερήσια παλίνδρομη μετακίνηση (commuting):** Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται τα άτομα τα οποία μετακινούνται καθημερινά σε άλλη περιοχή κυρίως για να εργαστούν. Η συγκεκριμένη κατηγορία συνδέεται άμεσα με οικονομικούς παράγοντες καθώς από τη μια πλευρά οι βιομηχανίες δραστηριοποιούνται σε συγκεκριμένες περιοχές και από την άλλη πλευρά τα ενοίκια στις πόλεις είναι αρκετά υψηλά με αποτέλεσμα τα άτομα να αναγκάζονται να μετακινούνται καθημερινά για να εργαστούν.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι στην εσωτερική μετανάστευση χαρακτηριστική είναι η μετακίνηση των ατόμων από τις αγροτικές περιοχές στις πόλεις με σκοπό την εύρεση εργασίας. (Τσουκαλά, 2001)

Όσον αφορά τη δεύτερη κατηγορία, την εξωτερική μετανάστευση, αναφέρεται στην μετάβαση των ατόμων εκτός της χώρας τους. Αναλυτικότερα διακρίνεται σε επιμέρους κατηγορίες οι οποίες είναι:

∅ **Η κατακτητική μετανάστευση:** Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνεται η μαζική μετανάστευση των ατόμων λόγω εισβολής στρατευμάτων μιας άλλης χώρας σε περίοδο πολέμου. Χαρακτηριστικά παραδείγματα σε αυτό είναι η μαζική μετανάστευση που πραγματοποιήθηκε στη Μικρασιατική καταστροφή και στην τουρκική εισβολή στην Κύπρο.

∅ **Η αναγκαστική μετανάστευση:** Στη συγκεκριμένη κατηγορία περιλαμβάνεται η υποχρεωτική μετακίνηση μιας ομάδας ατόμων με πρωτοβουλία των δημοσίων αρχών οι οποίοι μπορεί να είναι μετανάστες. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι απελάσεις και η υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών.

∅ **Η εκούσια μετανάστευση:** Αποτελεί την σημαντικότερη κατηγορία της εξωτερικής μετανάστευσης στην οποία περιλαμβάνονται τα άτομα τα οποία μετακινούνται σε μια άλλη χώρα με σκοπό την εύρεση εργασίας για ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι μαζικές μεταναστεύσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Αμερική κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα.

Τέλος, αξίζει να αναφερθούν και ορισμένες άλλες μορφές μετανάστευσης όπως είναι:

Ø **Η ελεύθερη μετανάστευση:** Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται τα άτομα τα οποία μετακινούνται σε κάποιο άλλο μέρος με τη δική τους θέληση.

Ø **Η μόνιμη μετανάστευση:** Σε αυτή τη μορφή περιλαμβάνεται η μετακίνηση των ατόμων σε κάποιο άλλο μέρος με το χρονικό διάστημα διαμονής τους σε αυτό πάνω από ένα χρόνο.

Ø **Η προσωρινή μετανάστευση:** Στην συγκεκριμένη μορφή, περιλαμβάνονται τα άτομα τα οποία μετακινούνται σε ένα μέρος κυρίως για εργασία και διαμένουν από ένα μήνα μέχρι ένα χρόνο. (Deflem, 2008)

Ø **Pull factor:** Ο συγκεκριμένος όρος αφορά την "παλαιά" μετανάστευση κατά την οποία ο κύριος λόγος ύπαρξης αφορούσε κυρίως την ανάγκη εργατικού δυναμικού στις χώρες υποδοχής.

Ø **Push factor:** η συγκεκριμένη έννοια αποτέλεσε μεταγενέστερο ρεύμα μετανάστευσης για την οποία οι κύριοι λόγοι εκδήλωσης είναι η οικονομική καταστροφή της χώρας προέλευσης, η δίωξη, οι πολεμικές επιδρομές κατά της χώρας, οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες και η εξαθλίωση του πληθυσμού. (Καρύδης, 2004)

1.4 ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Οι παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την μετακίνηση των ατόμων σε άλλες χώρες ή περιοχές χαρακτηρίζονται από ποικιλότητα και μπορούν να είναι είτε οικονομικοί είτε πολιτικοί αλλά και πολιτιστικοί. Σε γενικές γραμμές οι άνθρωποι επιλέγουν να μεταναστεύσουν για μια καλύτερη ποιότητα ζωής και ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο.

Το γεγονός ότι το φαινόμενο της μετανάστευσης απασχόλησε για πρώτη φορά τους οικονομολόγους οφείλεται στις μαζικές μεταναστεύσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα στις χώρες Αυστραλία και Αμερική για οικονομικούς λόγους. Οι συγκεκριμένοι επιστήμονες θεωρούν ότι οι λόγοι που οδηγούν τα άτομα στην μετανάστευση είναι οι διαφορές στους μισθούς απασχόλησης και στην απουσία των μέσων που χρειάζονται για να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Ο Οργανισμός ηνωμένων Εθνών υποστηρίζει ότι η κυριότερη αιτία μετανάστευσης είναι η συνεχής αύξηση του πληθυσμού και ιδιαίτερα στις χώρες που παρουσιάζουν μεγάλη ανάπτυξη. Κάνοντας μια αναδρομή στο παρελθόν παρατηρείται ότι οι πρώτες μεταναστεύσεις πραγματοποιήθηκαν για λόγους επιβίωσης ενώ στην πορεία τα άτομα μετανάστευσαν λόγω οικονομικών δυσκολιών ή πολιτικής καταπίεσης ακόμα και λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων.

Αναλυτικότερα αναφέρονται οι κυριότεροι παράγοντες που επιδρούν καταλυτικά στην μετακίνηση των πληθυσμών:

∅ **Περιβαλλοντικοί παράγοντες:** σε αυτούς τους παράγοντες αναφέρεται ο τόπος διαμονής των ατόμων σε γεωγραφικές περιοχές όπου δεν ευνοούνται οι συνθήκες διαβίωσης.

∅ **Πληθυσμιακοί παράγοντες:** η συγκεκριμένη κατηγορία παραγόντων αναφέρεται στις πιέσεις που δέχονται τα άτομα που διαμένουν σε περιοχές όπου το περιβάλλον είναι πολυπληθές και η έκταση γης δεν μπορεί να θρέψει όλους τους κατοίκους.

∅ **Οι φυσικές καταστροφές:** σε αυτούς τους παράγοντες περιλαμβάνεται η αναγκαστική μετακίνηση των ατόμων καθώς οι καλλιέργειες τους έχουν καταστραφεί από αντίξοες καιρικές συνθήκες όπως είναι οι πλημμύρες, η ξηρασία κλπ.

∅ **Θρησκευτικοί παράγοντες:** Χαρακτηριστικό παράδειγμα στην συγκεκριμένη κατηγορία παραγόντων είναι ο διωγμός των Χριστιανών όπου πληθώρα ατόμων αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων.

∅ **Πολιτικοί παράγοντες:** πρόκειται για ένα από τους βασικότερους παράγοντες ιδιαίτερα στη σύγχρονη κοινωνία όπου τα άτομα οδηγούνται στην μετανάστευση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το κύμα μεταναστών στη χώρα μας από τα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη λόγω της κατάρρευσης των σοσιαλιστικών καθεστώτων.

∅ **Οικονομικοί παράγοντες:** τα περισσότερα άτομα που επιλέγουν να μεταναστεύσουν είναι για οικονομικούς λόγους καθώς στη χώρα ή στην περιοχή που θα μετακινηθούν είναι υψηλότεροι οι μισθοί και καλύτερη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

∅ **Εργασιακοί παράγοντες:** ένας επιπλέον λόγος που συμβάλλει στην μετακίνηση των πληθυσμών είναι η ανεργία. Καθώς σε αρκετές χώρες τα ποσοστά ανεργίας είναι αρκετά αυξημένα, τα άτομα επιλέγουν να μεταναστεύσουν για εύρεση εργασίας.

∅ **Οικογενειακοί παράγοντες:** σε αυτή την κατηγορία παραγόντων ανήκουν τα άτομα τα οποία επιλέγουν να μεταναστεύσουν είτε διότι επιθυμούν να είναι με την οικογένεια τους είτε θέλουν να ξεφύγουν από τις πιέσεις του οικογενειακού περιβάλλοντος τους.

Τέλος, στη σύγχρονη κοινωνία οι λόγοι μετανάστευσης, κατά κύριο λόγο συνδέονται άμεσα με την αύξηση του πληθυσμού και κατά συνέπεια την αύξηση της ανεργίας καθώς επίσης και με την οικονομική ανάπτυξη που παρουσιάζεται σε ορισμένες χώρες. (Καρύδης,1996)

1.5 ΚΑΤΗΓΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Οι μετανάστες στη βιβλιογραφία διακρίνονται σε «κανονικούς» και «μη κανονικούς». Οι όροι «μη κανονικοί μετανάστες» ή «αλλοδαποί χωρίς τα προαπαιτούμενα έγγραφα» προτάθηκαν ως εναλλακτικοί των όρων «παράνομοι μετανάστες» ή «λαθρομετανάστες» για την αποφυγή κοινωνικών προκαταλήψεων και αρνητικών προδιαθέσεων των ημεδαπών απέναντι στους παράνομους αλλοδαπούς. Η μετανάστευση με βάση το καθεστώς εισόδου και παραμονής στη χώρα υποδοχής, διακρίνεται σε Νόμιμη και Παράνομη Μετανάστευση (Κόντης, 2000).

Πιο συγκεκριμένα:

Οι κανονικοί μετανάστες

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει πρόσωπα που έχουν εισέλθει νόμιμα στη χώρα και οι οποίοι έχουν καταγραφεί στις αρμόδιες Αρχές. Μια υποκατηγορία αυτών είναι και οι ομογενείς.

Οι *ομογενείς* είναι άτομα γεννημένα στην Ελλάδα ή ελληνικής καταγωγής, οι οποίοι διαμένουν σε άλλες χώρες ή ηπείρους, όπως στην Αυστραλία, την Ευρώπη, τη Βόρεια Αφρική ή αλλού και έχουν ελληνική, διπλή ή ξένη υπηκοότητα. Όλοι με εξαίρεση αυτούς που ελληνική υπηκοότητα μπορούν να εισέλθουν στην Ελλάδα με το διαβατήριό τους ή αν είναι ευρωπαίοι πολίτες μόνο με την ταυτότητά τους. Αν όμως θελήσουν να παραμείνουν στη χώρα για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο άπαυτο που προβλέπει μια τουριστική βίζα πρέπει να καταγραφούν στην Υπηρεσία Αλλοδαπών και να αποκτήσουν άδεια παραμονής. Παράλληλα αν το διάστημα αυτό θελήσουν να εργαστούν θα πρέπει να λάβουν άδεια εργασίας από τη Νομαρχία και να την ανανεώνουν ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

Άλλη μια υποκατηγορία κανονικών μεταναστών αφορά τους μετανάστες ελληνικής καταγωγής προερχόμενους από την ελληνική διασπορά της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, οι οποίοι είναι γνωστοί ως *Πόντιοι* (400.000 με 650.000 άτομα). Πιο συγκεκριμένα αυτοί οι άνθρωποι μετά τη χαλάρωση των κανονισμών εξόδου από τη σοβιετική κυβέρνηση (1987), άρχισαν να έρχονται στην Ελλάδα αποκτώντας «βίζες επαναπατριsmού» από τα ελληνικά προξενεία. Για αυτούς, υπάρχει ειδική πρόνοια καθώς δεν χρειάζονται άδεια παραμονής ή εργασίας, που θα αναφερθεί πιο αναλυτικά στη συνέχεια.

Μια τρίτη υποκατηγορία κανονικών μεταναστών περιλαμβάνει περιπτώσεις όπως Κυπρίους ή ομογενείς Έλληνες από την Τουρκία, οι οποίοι, εξαναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις χώρες τους εξαιτίας διακρίσεων ή διώξεων σε βάρος τους, και να

ζητήσουν άσυλο στην Ελλάδα. Εκτός από τους παραπάνω σε αυτή την κατηγορία ανήκουν ομογενείς από την Αίγυπτο, το Σουδάν κτλ. Που αντιμετώπισαν διώξεις και κατέφυγαν στην Ελλάδα. Οι ελληνικές αρχές για τη συγκεκριμένη ομάδα έχει παραχωρήσει ειδικό καθεστώς σύμφωνα με το οποίο, δεν χρειάζονται άδεια παραμονής ή εργασίας αν απασχολούνται στο δημόσιο τομέα. Επίσης έχουν το δικαίωμα να εγγραφούν στα ελληνικά πανεπιστήμια με ειδικούς όρους, όπως όλοι οι έλληνες φοιτητές, χωρίς δηλαδή να πληρώνουν δίδακτρα. (Williams, 1997)

Ακόμα μια υποκατηγορία, περιλαμβάνει τους μετανάστες ξένης εθνικότητας, οι οποίοι, προέρχονται από χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Τα άτομα αυτά σύμφωνα με τη Συνθήκη της ΕΟΚ, από 1ης Ιανουαρίου 1981 για τους αυτοαπασχολούμενους, και από 1ης Ιανουαρίου 1988 για μισθωτούς, απαιτείται να έχουν άδεια παραμονής και εργασίας, την οποία μπορούν να αποκτήσουν με αίτηση τους και η οποία είναι δυνατόν να ανανεώνεται απεριόριστα.

Η τελευταία υποκατηγορία κανονικών μεταναστών αφορά αυτούς που οι κανονισμοί απαιτούν πριν την είσοδό τους στην Ελλάδα να έχουν προσκληθεί από συγκεκριμένο εργοδότη, για συγκεκριμένη δουλειά, με όρους που αναγράφονται στο συμβόλαιο εργασίας. Οι άδειες παραμονής και εργασίας τους, διάρκειας ενός ή δώδεκα μηνών, είναι δυνατό να ανανεωθούν το πολύ για πέντε χρόνια. Αποτέλεσμα αυτών είναι ο χρόνος παραμονής των μεταναστών στη χώρα να εξαρτάται από το συγκεκριμένο εργοδότη. (Νικολακοπούλου - Στεφάνου, 2008)

Μη κανονικοί μετανάστες

Οι μη κανονικοί μετανάστες ή αλλιώς παράνομοι μετανάστες είναι μια κατηγορία η οποία περιλαμβάνει άτομα, τα οποία, έχουν εισέλθει στη χώρα με νόμιμες διαδικασίες αλλά έχουν παραμείνει πέρα από το επιτρεπόμενο χρονικό περιθώριο, όπως π.χ. ξένοι φοιτητές ή τουρίστες. Επίσης περιλαμβάνει όλα εκείνα τα άτομα που υπήρξαν κανονικοί μετανάστες αλλά για κάποιους λόγους έχουν χάσει την ιδιότητα τους αυτή.

Παράλληλα με αυτό το διαχωρισμό, τα άτομα αυτά, μπορούν να διακριθούν ως αποδεκτοί ή μη αποδεκτοί παράνομοι μετανάστες. Το κριτήριο για αυτό το διαχωρισμό, είναι πως οι πρώτοι, αν και παράνομοι είναι γνωστοί στις αρχές και θεωρούνται οικονομικά χρήσιμοι. Αυτή η υποκατηγορία περιλαμβάνει π.χ. Πολωνούς οικοδόμους στη Γερμανία ή Αφρικάνους αγρότες στην Ιταλία, την περίοδο του θερισμού.

Η παραμονή αυτών των ατόμων περιλαμβάνει την καλή θέληση των αρχών, χωρίς όμως να τους προσφέρεται κοινωνική πρόνοια. Τέλος στους μη αποδεκτούς περιλαμβάνονται αυτοί που θεωρούνται από τη χώρα και τις αρχές μη χρήσιμοι οικονομικά ή εγκληματίες. Τα άτομα αυτά είναι στη χειρότερη θέση.

Τα τελευταία χρόνια η παράνομη μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο, το οποίο, ολοένα αυξάνεται και στα πλαίσια της χώρας μας και πλέον περιλαμβάνει ένα μεγάλο μερίδιο, αν όχι το μεγαλύτερο, της συνολικής μετανάστευσης. (Baldwin-Edwards, 1999)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΕΛΛΑΔΑ ΩΣ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

2.1 ΓΕΝΙΚΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Αρχικά, όσον αφορά τα γενικά δημογραφικά στοιχεία μεταναστών στην Ελλάδα, θα πρέπει να αναφερθεί ότι δεν μπορούν να προσδιοριστούν με ακρίβεια. Ένας από τους κυριότερους λόγους είναι το γεγονός ότι η λαθρομετανάστευση αποτελεί σύνηθες φαινόμενο για την Ελλάδα. Υπολογίζεται ότι ένα μεγάλο ποσοστό μεταναστών στη χώρα μας έχουν εισέλθει παράνομα και διαμένουν χωρίς να έχουν τη σχετική άδεια.

Άλλος ένας λόγος που οδηγεί στην ανακρίβεια και στον ελλιπή προσδιορισμό των δημογραφικών στοιχείων μεταναστών στην Ελλάδα είναι η απουσία οργάνωσης και συντονισμού των υπηρεσιών και των φορέων που ασχολούνται με αυτό τον τομέα. Αυτό συμβαίνει διότι τα δημογραφικά στοιχεία προέρχονται από αρκετούς φορείς όπως είναι το Ινστιτούτο Εργασίας της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας (ΙΝΕ-ΓΣΕΕ), το Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας (ΕΙΕ), η Στατιστική Υπηρεσία Ευρωπαϊκής Ένωσης Eurostat, το Ινστιτούτο Isoplan, το SOPEMI (Systeme d' Observation Permanente des Migration, το Εναλλακτικό Δίκτυο Πληροφόρησης με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση όσον αφορά το πλήθος των μεταναστών στην Ελλάδα. Επίσης, τα στοιχεία που προκύπτουν από την απογραφή των μεταναστών παρουσιάζονται εν μέρει ανακριβή καθώς η κάθε υπηρεσία και φορέας προσδιορίζει διαφορετικά τον όρο μετανάστης.

Σύμφωνα Ωστόσο τα στοιχεία που προκύπτουν στα μέσα της δεκαετίας του 1990 δείχνουν με αρκετές αποκλίσεις ότι πληθυσμιακά οι μετανάστες ανέρχονταν από 400 έως 500.000. (Μαυρής, 2005)

Με την απογραφή που πραγματοποιήθηκε το 2001, εκτιμάται ότι ο πληθυσμός των μεταναστών στη χώρα μας είναι 797.093. Κάνοντας μια σύγκριση με τα δημογραφικά στοιχεία της απογραφής που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα το 1991 παρατηρείται ότι η πληθυσμιακή αύξηση που παρουσιάστηκε οφειλόταν στην αύξηση των μεταναστών. Μέχρι σήμερα, η παρουσία των μεταναστών στη χώρα μας βρίσκεται σε ποσοστό περίπου 7% χωρίς όμως το συγκεκριμένο ποσοστό να μπορεί να αποδοθεί με ακρίβεια καθώς οι παράνομοι μετανάστες υπολογίζεται ότι είναι πολλοί και λόγω της κατάστασης αποφεύγουν να παίρνουν μέρος στην απογραφή. (Νικολακοπούλου - Στεφάνου, 2008)

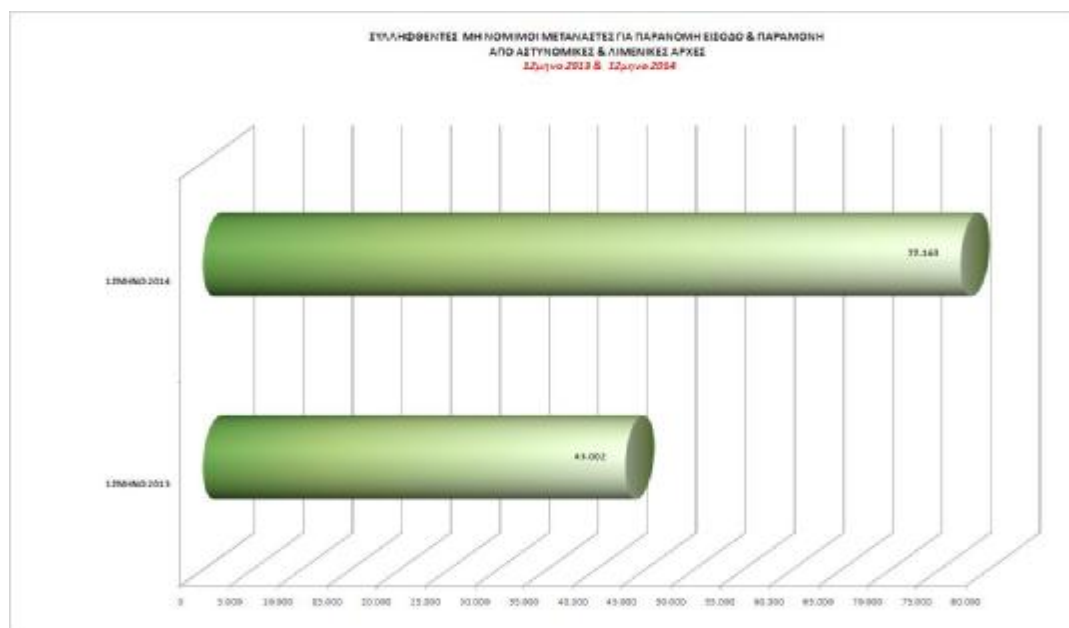
Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία και με περαιτέρω εκτιμήσεις των φορέων υπολογίζεται ότι ο αριθμός των μεταναστών μέχρι το 2004 ήταν πάνω από 1.000.000 το οποίο όπως έχει ήδη αναφερθεί δεν είναι ιδιαίτερα αξιόπιστο.

Τα στατιστικά στοιχεία που προκύπτουν από το Υπουργείο Εσωτερικών μέχρι τις 23/01/2015 σχετικά με τους νόμιμους μετανάστες στην Ελλάδα αναφέρουν ότι:

- 3583 αλλοδαποί πολίτες έχουν αποκτήσει άδειες διαμονής δεύτερης γενιάς
- 1381 έχουν αποκτήσει την άδεια επί μακρόν διαμένοντος
- 10.935 άδειες εξαρτημένης εργασίας ανανεώθηκαν
- 17.969 άδειες μελών οικογένειας τρίτων χωρών ανανεώθηκαν
- 6.220 απέκτησαν άδεια διαμονής δεκαετούς διάρκειας.

http://www.ypes.gr/el/Generalsecretariat_PopulationSC/general_directorate_migration/diefthinsi_metanastefitikis_politikhs/

Όσον αφορά την παράνομη μετανάστευση στην Ελλάδα, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα τα στοιχεία που προκύπτουν από την Ελληνική Αστυνομία αναφέρουν ότι το 2014 συνελήφθησαν συνολικά 77.163 παράνομοι μετανάστες ενώ το 2013 ο συνολικός αριθμός των παράνομων μεταναστών ήταν 43.002.

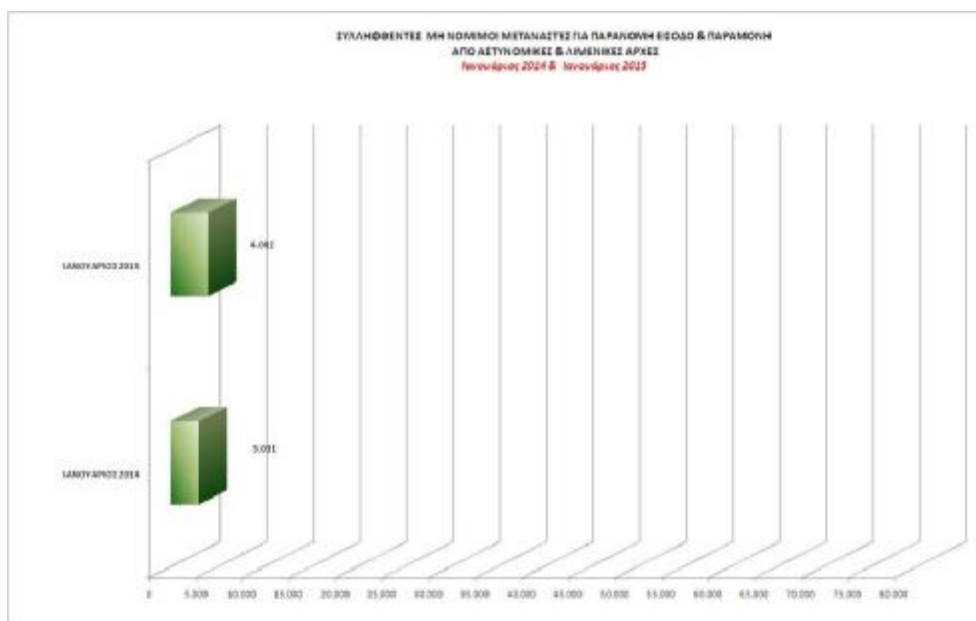
Πίνακας 1: Συλληφθέντες μη νόμιμοι μετανάστες το 2013 και το 2014

http://www.astynomia.gr/images/stories//2014/statistics14/allod2014/statistics_all_2014_all.JPG

G

Όσον αφορά τον Ιανουάριο του 2015 όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα, τα στοιχεία που προκύπτουν από την Ελληνική Αστυνομία δείχνουν ότι συνελήφθησαν 4.002

παράνομοι μετανάστες στην Ελλάδα ενώ τον Ιανουάριο του 2014 ο συνολικός αριθμός των παράνομων μεταναστών ανερχόταν στους 3.031.

Πίνακας 2: Συλληφθέντες μη νόμιμοι μετανάστες τον Ιανουάριο του 2014 και του 2015

http://www.astynomia.gr/images/stories//2015/statistics15/allodapwn/1_statistics_all_2015_all.JPG

2.2 Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΕΜΦΑΝΟΥΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Στην Ελλάδα, η αύξηση του μεταναστευτικού φαινομένου έδρασε καταλυτικά στην ύπαρξη ανακατατάξεων τόσο στον κοινωνικό όσο και στον οικονομικό τομέα. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθούν και θετικές αλλά και αρνητικές συνέπειες. Τα τελευταία δέκα χρόνια γίνονται σοβαρές προσπάθειες από τους δημόσιους φορείς στην μείωση του φαινομένου της παραβατικότητας των μεταναστών που φαίνεται να αυξάνεται.

Σε γενικές γραμμές η έννοια της παραβατικότητας με τον όρο μετανάστευση παρουσιάζει πολλές πλευρές και δεν φαίνεται η μελέτη πάνω σε αυτό το θέμα να είναι σαφής και επαρκής παρά τη σημαντικότητα του στον κοινωνικοοικονομικό τομέα. Ωστόσο, ξεχωρίζουν 4 μορφές αδικημάτων που σχετίζονται με το μεταναστευτικό φαινόμενο τα οποία είναι:

- Η παράνομη εισροή μεταναστών σε μια χώρα
- Η διακίνηση μεταναστών από ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος

- Τα αδικήματα που διαπράττονται από αλλοδαπούς
- Τα αδικήματα με θύματα μετανάστες που διαπράττονται από γηγενείς πολίτες.

Με βάση τις προαναφερθέντες μορφές αδικημάτων γίνεται αντιληπτό ότι τα θύματα, οι συντελεστές αλλά και οι προθέσεις παρουσιάζουν διαφορετικότητα. (Williams, 1997)

Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν ορισμένα στοιχεία που σχετίζονται με την διάπραξη αδικημάτων από αλλοδαπούς τα οποία είναι: οι ανθρωποκτονίες, οι ληστείες, η οπλοκατοχή, το λαθρεμπόριο, οι απάτες και οι κλοπές-διαρρήξεις. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί ότι τα στοιχεία προέρχονται από το πρώην Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και αναφέρονται στο χρονικό διάστημα από το 1991 μέχρι το 2003.

Όσον αφορά τις ανθρωποκτονίες μέχρι το 2003 κατά μέσο όρο παρουσιάζεται αύξηση της συμμετοχής των αλλοδαπών σε ανθρωποκτονίες με το ποσοστό αύξησης να ανέρχεται κατά μέσο όρο στο 13,4%.

Σχετικά με τις ληστείες τα στοιχεία που προκύπτουν από το Υπουργείο Δημόσιας τάξης είναι ότι το ποσοστό των αλλοδαπών που συμμετέχουν σε ληστείες αυξάνεται με το χρόνο κατά μέσο όρο 13,6%.

Όσον αφορά το αδίκημα της οπλοκατοχής παρουσιάζεται επίσης μια αύξηση των συμμετεχόντων αλλοδαπών το χρόνο κατά μέσο όρο 5,7% ενώ στο αδίκημα του λαθρεμπορίου παρουσιάζεται μια συντριπτική αύξηση των συμμετεχόντων το χρόνο με το ποσοστό κατά μέσο όρο να φτάνει το 40,7%.

Τέλος, η συμμετοχή των αλλοδαπών στο αδίκημα που σχετίζεται με τις απάτες αυξάνεται κατά μέσο όρο 16,9% το χρόνο ενώ η συμμετοχή των αλλοδαπών στο αδίκημα των κλοπών-διαρρήξεων μειώνεται κατά μέσο όρο το χρόνο 4,9%.(Νικολακοπούλου - Στεφάνου, 2008)

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία τα οποία αποτελούν αριθμητικές μετρήσεις συμπεραίνεται ότι η συμμετοχή των αλλοδαπών στη διάπραξη ορισμένων τύπων αδικημάτων αυξάνεται κάθε χρόνο. Ωστόσο όμως, θα πρέπει να αναφερθεί ότι αυτή η εικόνα εγκληματικότητας που παρουσιάζεται μπορεί να μειωθεί σε μεγάλο βαθμό εάν λειτουργήσουν αποτελεσματικά ορισμένοι κατασταλτικοί παράγοντες. (Νικολακοπούλου - Στεφάνου, 2008)

2.3 ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ Ή ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

Σύμφωνα με τους εγκληματολόγους, το να ανήκει κάποιος σε μία μειονότητα αποτελεί παράγοντα διαφοροποίησης και κατά συνέπεια εγκληματοποίησης του.

Το πρώτο και βασικότερο έγκλημα των μεταναστών στην Ελλάδα είναι η παράνομη είσοδος τους στη χώρα, καθώς και η παραμονή και εργασία σε αυτήν.

Γενικότερα, όμως, η μετανάστευση, νόμιμη ή παράνομη θεωρήθηκε έγκλημα.

Σύμφωνα με την Κούρτοβικ (2001), αυτό αποδεικνύεται και από τα αποτελέσματα όσων προσπάθησαν να ενταχθούν στη διαδικασία χορήγησης της Πράσινης Κάρτας όπου όσοι δεν πληρούσαν τις τυπικές προϋποθέσεις διώχθηκαν ποινικά. Η προσπάθεια των μεταναστών για ένταξη στη νομιμότητα χαρακτηρίστηκε αδίκημα. Έτσι, μετά το 1997 -όπου η μετανάστευση ουσιαστικά τέθηκε υπό διωγμό και καθετί που σχετίζεται με αυτήν αντιμετωπίστηκε ως έγκλημα- εκατοντάδες άτομα συνελήφθησαν απρόσμενα, δικάστηκαν και στη συνέχεια απελάθηκαν επειδή οι αστυνομικές αρχές θεωρούσαν ότι είχαν καταγράψει ως μετανάστες, έχοντας υποβάλει αίτηση χορήγησης Πράσινης Κάρτας χωρίς να πληρούν τις προϋποθέσεις του νόμου¹.

Μία ακόμη περίπτωση εγκληματοποίησης της μετανάστευσης ήταν οι διώξεις που ασκήθηκαν για τους 'λευκούς' γάμους. Πολλοί από τους μετανάστες, προκειμένου να πάρουν άδεια παραμονής, έκαναν λευκό γάμο με Έλληνα πολίτη. Πολλοί από αυτούς τους γάμους αποτελούσαν εκδήλωση αλληλεγγύης και συμπάθειας, κάποιοι ωστόσο υπέκρυπταν συναλλαγή και ίσως εκβιασμό σε βάρος του μετανάστη από το 'σύζυγο' ή τα κυκλώματα που κρύβονταν πολλές φορές πίσω του. (Καρύδης, 2004)

Από το 1997 και ιδιαίτερα το καλοκαίρι του 1999, άρχισαν έρευνες των αστυνομικών αρχών σχετικά με την ειλικρίνεια των αισθημάτων των συζύγων οι οποίες οδήγησαν στην αφαίρεση πολλών αδειών παραμονής και σε απελάσεις. (Νικολακοπούλου - Στεφάνου, 2008)

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι έρευνες αυτές δεν έθιξαν ποτέ τους Έλληνες συζύγους ούτε και απαγγέλθηκε ποτέ κατηγορία σε κάποιον για εκμετάλλευση,

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι θεωρητικοί της Κριτικής Εγκληματολογίας θεωρούν την 'εγκληματικότητα' των μεταναστών «μυθοποιημένη κοινωνική κατασκευή» και αναφέρονται στην 'εγκληματοποίηση' αυτών από το πολιτικό-κοινωνικό σύστημα που παρέχει με τον τρόπο αυτό «άλλοθι στην εκδήλωση ενός θεσμοποιημένου ρατσισμού». Σύμφωνα με την άποψή τους «η αναγκασία για τη διαίονιση του υφισταμένου καθεστώτος

¹ Η κατηγορία αυτή στηρίχτηκε στο άρθρο 220 Π.Κ. περί «υφαρπαγής ψευδούς βεβαίωσης».

κοινωνική συναίνεση των εργαζομένων επιτυγχάνεται μέσω της καταστολής που εκδηλώνεται κυρίως κατά των παραβατικών ατόμων και η οποία εντείνεται στις σημερινές συνθήκες κρίσης του συστήματος». Η περιθωριοποίηση, λοιπόν, ομάδων και στρωμάτων του πληθυσμού αλλά και ο κοινωνικός τους αποκλεισμός αποδίδεται σε ταξικές επιλογές και στην 'πολιτικοποίηση' του κοινού εγκλήματος και την 'εγκληματοποίηση' της πολιτικής διαφωνίας.

Αναλύοντας τα ανωτέρω, η απόδοση της σοβαρής εγκληματικότητας σε κάποιες μειονότητες αποτελεί έναν εξουσιαστικό μύθο ο οποίος διευκολύνει και εξυπηρετεί όσους έχουν συμφέρον για τη διατήρηση της σημερινής ταξικής κοινωνικής δομής.

Όπως αναφέρουν οι κριτικοί εγκληματολόγοι, οι υψηλοί δείκτες της εμφανούς εγκληματικότητας που αναλογούν στις κοινότητες των μεταναστών και στον πληθυσμό των κρατουμένων, αποδίδεται στην ώθησή τους από το πολιτικό-οικονομικό σύστημα στο κοινωνικό περιθώριο αλλά και στις διακρίσεις που παρατηρούνται σε βάρος τους σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας (αστυνόμηση, δίωξη, ενδιάμεση διαδικασία, ποινική δίκη).

Επιπρόσθετα, οι αντιλήψεις και οι ρατσιστικές στάσεις που καλλιεργούνται συνειδητά σε πολλά άτομα, αναπαράγουν το φαινόμενο αυτό και ο φόβος του εγκλήματος επιδεινώνει την κατάσταση.

Η θεωρία περί του 'φόβου του εγκλήματος' εξηγείται και αναλύεται από τον Καρύδη (1997), ως εξής:

«Ο φόβος του εγκλήματος είναι ένα είδος ανασφάλειας που νιώθουν κυρίως αυτοί που κατοικούν σε μεγάλες περιοχές. Μια ψυχολογική κατάσταση υποψήφιου θύματος, χωρίς όμως αυτό να ισχύει πραγματικά. Το χαρακτηριστικό έχει επαρκώς τεκμηριωθεί στην εγκληματολογική φιλολογία. Ομάδες όπως οι ηλικιωμένοι εκδηλώνουν εντονότερα αυτόν το φόβο. Συχνά, σέ τέτοιο σημείο που επηρεάζεται η καθημερινή τους ζωή, οι συνήθειές τους. Αναμφισβήτητα, τα Μ.Μ.Ε διαδραματίζουν το σημαντικότερο ρόλο καθώς στις ομάδες αυτές διαπιστώνεται μία απόσταση από το κοινωνικό γίγνεσθαι. Δηλαδή όσο μεγαλύτερη απόσταση υπάρχει από τις πηγές του πραγματικού κινδύνου, τόσο περισσότερο ενισχύεται η αντίληψη ότι κινδυνεύει να πέσει θύμα εγκληματικής πράξης.»

Με αυτόν τον τρόπο το εγκληματικό φαινόμενο αποκτά φυλετικά χαρακτηριστικά και ταυτόχρονα κατασκευάζεται κοινωνικά η εγκληματοποίηση ολόκληρων εθνοτικών ομάδων μέσω της συγκρότησης ψευδών στερεοτύπων για πολιτικούς, οικονομικούς και πολιτισμικούς λόγους. (Νικολακοπούλου - Στεφάνου, 2008)

Το ερώτημα που προέρχεται αναφέροντας στην προηγούμενη ενότητα στατιστικά δεδομένα της συμμετοχής των αλλοδαπών σε ορισμένες εγκληματικές ενέργειες είναι αν πρόκειται για την εγκληματικότητα τους ή για την εγκληματοποίηση τους;

Προκειμένου να υπάρξει μια σωστή ερμηνεία των προαναφερθέντων στατιστικών στοιχείων είναι απαραίτητο να εξακριβωθούν ορισμένοι παράγοντες:

Ø Αρχικά με τον όρο «αλλοδαπός» που χρησιμοποιείται στις απογραφές νοούνται όλοι οι πολίτες και εντός αλλά και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι έχουν άδεια παραμονής στη χώρα.

Ø Το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών συγκεντρώνει τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, που ευνοούν την διάπραξη παράνομων πράξεων. Αυτό σημαίνει ότι πρόκειται για άτομα χαμηλής κοινωνικής αλλά και οικονομικής τάξης, τα οποία έρχονται σε ένα περιβάλλον με χαμηλή ζήτηση εργασίας και αναγκάζονται να ζουν σε υποβαθμισμένες περιοχές με αποτέλεσμα να «πέφτουν» θύματα μιας προβληματικής κατάστασης. Επίσης, ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα, με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στην παραβατικότητα, αφού πρόκειται κυρίως για νέους άνδρες, μη συνοδευόμενους από τις οικογένειές τους.

Ø Η παραβατικότητα των μεταναστών παρουσιάζει μεγάλη αύξηση λόγω της διαφορετικής καταγωγής των δραστών και της παράνομης διαμονής τους στη χώρα.

Ø Η παράνομη διαμονή των μεταναστών στη χώρα και το γεγονός ότι εργάζονται παράνομα οδηγεί στην αύξηση της παραβατικότητας καθώς αυτά τα δύο είναι αδικήματα.

Ø Η μορφή των αδικημάτων που εμφανίζουν ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά είναι οι ανθρωποκτονίες το οποίο έχει σαν αποτέλεσμα την τροφοδότηση των στατιστικών ως προς την υψηλή συμμετοχή τους στην παραβατικότητα.

Ø Άλλος ένας παράγοντας είναι η προδιάθεση των ημεδαπών να καταγγέλλουν τα αδικήματα των μεταναστών ενώ στον αντίποδα είναι οι μετανάστες οι οποίοι έχουν το φόβο καταγγελίας αδικημάτων εις βάρος τους είτε από ομοεθνείς τους είτε από τους Έλληνες. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός αφανούς παραβατικότητας που επιδρά αναμφίβολα στην ακρίβεια των στατιστικών δεδομένων.

Ø Επίσης, το γεγονός ότι στις περιοχές που διαμένουν κυρίως μετανάστες υπάρχει έντονη αστυνομική επιτήρηση έχει σαν αποτέλεσμα την αποκάλυψη περισσότερων παράνομων πράξεων μεταναστών το οποίο με τη σειρά του οδηγεί στην δημιουργία στερεότυπων και προκαταλήψεων.

Ø Τέλος, στους παράγοντες θα πρέπει να αναφερθούν και οι προκαταλήψεις των δικαστών, η απουσία σοβαρής νομικής εκπροσώπησης και άλλες αδυναμίες, όπως είναι για

παράδειγμα η μη καλή χρήση της γλώσσας τα οποία διευκολύνουν την καταδίκη των μεταναστών. (Καρύδης, 2004)

Με βάση τους παράγοντες που αναφέρθηκαν, συμπεραίνεται ότι τελικά πρόκειται για μια διαδικασία «εγκληματοποίησης» και κοινωνικής κατασκευής των δραστών-μεταναστών, οι οποίοι περικυκλώνονται από τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις που έχουν δημιουργηθεί από τους ημεδαπούς.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η άφιξη των ατόμων αλβανικής καταγωγής στην Ελλάδα τη δεκαετία 1990 όπου δέχτηκαν «επίθεση» από τους Έλληνες πολίτες οι οποίοι ανέφεραν τους αρνητικούς χαρακτηρισμούς: «οι λαθρομετανάστες», «οι επικίνδunami εγκληματίες» κλπ.

Σε κάθε περίπτωση, γίνεται αντιληπτό ότι η δύσκολη θέση στην οποία βρίσκονται οι μετανάστες καθώς έχουν εισέλθει παράνομα στη χώρα, δεν έχουν άδεια παραμονής και εργάζονται παράνομα ευνοούν την αύξηση της παραβατικότητας μαζί με το γεγονός ότι πέφτουν θύματα οργανωμένων ομάδων εγκληματικότητας το οποίο δυσχεραίνει την κατάσταση. (Νικολακοπούλου - Στεφάνου, 2008)

2.3.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΑΥΞΑΝΟΥΝ ΤΗΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Η εγκληματικότητα των αλλοδαπών εξαρτάται από διάφορους παράγοντες οι οποίοι ποικίλλουν ανάλογα, κυρίως, από τη χώρα στην οποία φιλοξενούνται.

Ένας από τους παράγοντες που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εγκληματικότητα των μεταναστών είναι ο βαθμός ενσωμάτωσης τους στην χώρα υποδοχής.

Οι αλλοδαποί ανήκουν σε μία κατηγορία πληθυσμού που αντανακλά όχι μόνο τη σύγκρουση πολιτισμών μεταξύ της χώρας προέλευσης και της χώρας υποδοχής αλλά και τη διαφορετική αντιμετώπισή τους από τη Διοίκηση και την Δικαιοσύνη, ακριβώς λόγω της προέλευσής τους.

Σύμφωνα με τη θεωρία της σύγκρουσης πολιτισμών του Sellin, με τους κανόνες του ποινικού δικαίου, οι κοινωνικές ομάδες επεδίωξαν να εξασφαλίσουν ομοιόμορφη συμπεριφορά των μελών τους δεσμεύοντας όλους όσους ζουν μέσα στα πολιτικά όρια των αντίστοιχων κρατών και το κάθε κράτος εξαναγκάζει στην εφαρμογή τους. Ο χαρακτήρας αυτών των κανόνων, το είδος ή ο τύπος της συμπεριφοράς που απαγορεύουν, η φύση των

κυρώσεων που απειλούνται σε περίπτωση παραβίασής τους, εξαρτώνται από τον χαρακτήρα και τα συμφέροντα εκείνων των ομάδων του πληθυσμού που επηρεάζουν την νομοθεσία.

Από την άλλη μεριά, το άτομο γεννιέται και μεγαλώνει σε ένα συγκεκριμένο πολιτισμικό περιβάλλον από το οποίο δέχεται επιρροές αντιλήψεων και ιδεών, εμφυτεύονται στον πνευματικό κόσμο και μεταβάλλονται σε προσωπικά στοιχεία. Τα στοιχεία αυτά, σε συνδυασμό με την βιολογική ιδιοσυγκρασία του ατόμου προσδιορίζουν την προσωπικότητά του και επηρεάζουν την μετέπειτα έκφρασή της στα πλαίσια της κοινωνικής δραστηριότητας του ατόμου. (Καρύδης, 2004)

Κάθε άτομο ανήκει σε αρκετές ομάδες οι οποίες έχουν δικούς τους κανόνες συμπεριφοράς. Όσο πιο πολυσύνθετη πολιτιστικά γίνεται η κοινωνία, τόσο περισσότερες θα είναι οι ομάδες που με τους κανόνες τους θα επηρεάζουν την προσωπικότητα του ατόμου και τόσο μεγαλύτερη πιθανότητα υπάρχει ότι οι κανόνες αυτοί θα διαφέρουν μεταξύ τους.

Έτσι, όταν κάθε μία ομάδα υπαγορεύει διαφορετικούς κανόνες συμπεριφοράς, η σύγκρουση των κανόνων μιας ομάδας με την άλλη είναι αναπόφευκτη. Ο Sellin, για να αποδείξει τη βασιμότητα της θεωρίας του, επικαλέστηκε τις έρευνες και τα στατιστικά στοιχεία για την εγκληματικότητα των μεταναστών πρώτης και δεύτερης γενιάς, των ατόμων που ανήκουν σε φυλετικές και θρησκευτικές μειονότητες, αποδεικνύοντας ότι ήταν μεγαλύτερη η εγκληματικότητα -και άρα η σύγκρουση- μεταξύ μεταναστών πρώτης γενιάς.

Εκτός, όμως, από τον βαθμό ενσωμάτωσης των μεταναστών στη χώρα υποδοχής, ένας ακόμη παράγοντας που σχετίζεται με την εγκληματικότητα αυτών αφορά την αγορά εργασίας αφού πολλοί μετανάστες μετατρέπονται σε θύματα εκμετάλλευσης ενός παράνομου δικτύου εργασίας.

Σύμφωνα με την Συκιάτου-Ανδρουλάκη (1998), ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι οι ευκαιρίες για εργασία στις Δυτικές Ευρωπαϊκές χώρες πρόσφεραν εκτός από τις αυξανόμενες ευκαιρίες για μετανάστευση και ευκαιρίες παράνομης εισόδου και εργασίας μεταναστών στις χώρες υποδοχής. Στο πλαίσιο αυτό, διεθνή κυκλώματα διακινητών και οργανωμένου εγκλήματος ανέπτυξαν δραστηριότητες που είχαν στόχο την εκμετάλλευση της φτώχειας και της απειρίας των ανθρώπων εισάγοντάς τους σε χώρες υποδοχής.

Συχνά, αποτέλεσμα της παράνομης διακίνησης εργατικού δυναμικού είναι η αποδοχή του 'διακινούμενου' να εργαστεί υπό συνθήκες απάνθρωπες και εξευτελιστικές, αλλά και να διαπράξει διάφορα εγκλήματα για να μπορέσει να αποπληρώσει στον διακινητή το τίμημα της μεταφοράς του. Το πιο συνηθισμένο έγκλημα είναι η διακίνηση ναρκωτικών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, σύμφωνα με έρευνα ανάλυσης περιεχομένου του εντύπου τύπου στη Γερμανία, τα δύο πέμπτα των δημοσιευμάτων με θέμα τους αλλοδαπούς αφορούσαν τα

εγκλήματα που διαπράττουν οι ξένες μειονότητες με ιδιαίτερη έμφαση στη διακίνηση ναρκωτικών. (Καρύδης, 2004)

Σε συνάρτηση με τα παραπάνω, ένας σημαντικός παράγοντας που συνδέεται με την εγκληματικότητα των μεταναστών είναι ο οικονομικός. Πολλοί μετανάστες διαπράττουν κλοπές οι οποίες συνήθως ανήκουν στην κατηγορία των 'εγκλημάτων φτώχειας' αν όχι επιβίωσης. «...Καμιά φορά πάλι, όταν κάποιος δεν έχει να φάει δεν ξέρεις τι μπορεί να κάνει. Αυτό το κατάλαβα όταν ήρθαμε και το μωρό έκλαιγε και πεινούσε και εμείς δεν είχαμε γάλα. Αν δεν μας βοηθούσε ο κόσμος δεν ξέρω τι θα έκανα.»

Το μεγαλύτερο μέρος των λαθρομεταναστών σήμερα στην Ελλάδα είναι άνθρωποι παράνομοι, φοβισμένοι, συχνά χωρίς το πραγματικό τους όνομα, πολλές φορές άστεγοι, εξαθλιωμένοι, αποξενωμένοι. Σε τέτοιες συνθήκες είναι πολύ μεγάλος ο κίνδυνος απώλειας της ίδιας της αυτοεκτίμησής τους. Οι άθλιες υλικές συνθήκες διαβίωσης και ο πλήρης κοινωνικός αποκλεισμός, η αίσθηση ότι παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματά τους επηρεάζουν πιθανόν τους δείκτες της εγκληματικότητας λόγω διάπραξης εγκλημάτων επιβίωσης ή και βίαιης δι-αντίδρασης. (Νικολακοπούλου - Στεφάνου, 2008)

2.3.2 Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η παραμονή των μεταναστών, ιδιαίτερα όσων βρίσκονται παράνομα στη χώρα μας, έχει κάποιες συνέπειες οι οποίες συνοψίζονται στις ακόλουθες:

Δημιουργία κοινωνικών εντάσεων εφόσον στερούνται οποιασδήποτε προστασίας από κακομεταχείριση ή εκμετάλλευση.

Δημιουργία πυρήνων οργανωμένου εγκλήματος μέσα στη δική τους κοινότητα λόγω της αδυναμίας των θυμάτων να αναζητήσουν προστασία από την ελληνική έννομη τάξη και της κοινωνικής τους απομόνωσης.

Περιθωριοποίηση λόγω αδυναμίας οργανωμένης εκμάθησης της γλώσσας, έλλειψη αυτοεκτίμησης, διάπραξης ελαφρών εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας για την εξασφάλιση της επιβίωσής τους.

Αρνητική δι-αντίδραση και στιγματισμός που μπορεί να οδηγήσει σε δευτερογενή εγκληματική δραστηριότητα, ακόμη και στη διαμόρφωση εγκληματικής ταυτότητας και καριέρας.

Μεγαλύτερη καταστολή ως η κρατική απάντηση στη παραβατική συμπεριφορά των μεταναστών και αναπαραγωγή του φαινομένου που έχει ως αποτέλεσμα τη διαίωνιση του προβλήματος.

Ανάπτυξη ρατσιστικής προκατάληψης και ξενοφοβίας σε βάρος των αλλοδαπών.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό πρέπει να αναζητηθούν οι τρόποι αποφυγής των παραπάνω οι οποίοι θα συντελέσουν, ενδεχομένως, και στην πρόληψη της εγκληματικότητας των μεταναστών. (Καρύδης, 2004)

2.3.2.1 Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕΣΩ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μία από τις παραμέτρους που σχετίζεται με την εγκληματικότητα των μεταναστών αφορά την πολιτική που ακολουθείται σχετικά με τη συνολική προσέγγιση της μεταναστευτικής κοινότητας.

Ο Levi-Strauss διακρίνει δύο διαφορετικούς τύπους κοινωνιών ανάλογα με τη στάση τους προς τα άτομα και τις ομάδες που θεωρούνται επικίνδυνα ή απειλητικά. Η μία κοινωνία είναι η «κανιβαλική» όπου επιδιώκεται η πλήρης αφομοίωση και η εξάλειψη κάθε ιδιαιτερότητας και η άλλη είναι η «ανθρωπεμετική», η οποία επιλέγει την απόρριψη και την απομόνωση.

Και οι δύο παραπάνω στάσεις προς την μεταναστευτική κοινότητα είναι λανθασμένες αφού όχι μόνο δε βοηθούν στη λύση του προβλήματος αλλά αντίθετα το εντείνουν.

Έτσι, η προσέγγιση που κρίνεται αναγκαία στην Ελλάδα αλλά και σε κάθε πολυπολιτισμική χώρα είναι η δια-πολιτισμική με στόχο την επίτευξη της ισότητας των ευκαιριών μέσω της ισότιμης, διαλεκτικής και γόνιμης αλληλεπίδρασης των διαφορετικών πολιτισμικών και πολιτιστικών στοιχείων. «Για να καταστεί δυνατή μια ιστορική προσέγγιση της μετανάστευσης και της κοινωνικής συγκρότησης της εθνικής ή της εθνοτικής ταυτότητας... θα πρέπει αφενός να αμφισβητηθεί η πρακτική της ανάγνωσης του κοινωνικού μέσω του εθνικού, η εξήγηση του παρελθόντος ως παράγωγου του εθνικού χαρακτήρα και το αξίωμα της εθνικής ενότητας και ομοιογένειας και αφετέρου να μελετηθούν οι μετανάστες ως οργανικό μέρος της κοινωνίας και όχι ως ξένα εξωτερικά σώματα».

Η ελληνική κοινωνία, λοιπόν, οφείλει να υιοθετήσει μία ενεργό και συνθετική προσέγγιση και αντίστοιχη πολιτική προς την μεταναστευτική κοινότητα. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να επιτευχθεί η διατήρηση της κοινωνικής τάξης αφού, όπως αναφέρει ο Mead «...Κάθε εαυτός είναι ένας κοινωνικός εαυτός, αλλά περιορισμένος στην ομάδα, τους ρόλους της οποίας αναλαμβάνει, και ουδέποτε θα εγκαταλείψει αυτόν τον εαυτό έως ότου αρχίσει να εισέρχεται στην ευρύτερη κοινωνία και εγκαταστήσει εκεί τον εαυτό του». (Καρύδης, 2004)

2.3.2.2 Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Από εγκληματολογική έρευνα στην οποία έλαβαν μέρος αστυνομικοί, κρατούμενοι και κοινό, προκύπτει ότι μεταξύ των μέτρων που θεωρούνται ως ανασταλτικά της εγκληματικής συμπεριφοράς, οπότε και αποτελεσματικά ως μέτρα πρόληψης του εγκλήματος, ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στην εργασία και τη μόρφωση.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στην έρευνα αυτή το κοινό αποδίδει μεγαλύτερη σημασία σε αυτό το μέτρο πρόληψης της εγκληματικότητας απ' ότι οι αστυνομικοί που έλαβαν μέρος σ' αυτήν την έρευνα (60.4% του κοινού έναντι 39.6% των αστυνομικών)

Φυσικά, το θέμα δεν είναι να έχουν τα άτομα αυτά μία απασχόληση ώστε να μην εγκληματούν. Οι περισσότεροι, άλλωστε, που αποτέλεσαν την ομάδα των κρατουμένων στην έρευνα αυτή είχαν επαγγελματική απασχόληση κατά 84%. Αυτό που είναι σημαντικό είναι να υπάρχει μία μόνιμη, καλά αμειβόμενη και ενδιαφέρουσα εργασία, που να ταιριάζει στο άτομο και που να μην το αλλοτριώνει. Επιπλέον, έχει αποδειχθεί ότι και η ατμόσφαιρα της εργασίας επιδρά στην εγκληματικότητα. (Νικολακοπούλου - Στεφάνου, 2008)

Με άλλα λόγια, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι ουσιαστικά αυτό που συμβάλλει στην εγκληματική συμπεριφορά ενός ατόμου και που είναι άμεσα συνδεδεμένο με το είδος της εργασίας του είναι η κοινωνική του θέση. Ιδιαίτερα όσον αφορά τους μετανάστες, η κοινωνική τους θέση διαλέγεται με την εθνο-πολιτισμική θέση τους στην κοινωνία υποδοχής. Η κοινωνικά θετική ή αρνητική έκβαση αυτής της αλληλεπίδρασης αποτελεί συνάρτηση των θεσμικών μέτρων που λαμβάνονται, της δράσης των μηχανισμών και φορέων υλοποίησης τους αλλά και της ατομικής στάσης και αντίληψης που επικρατεί τόσο στο γενικό πληθυσμό όσο και στα μέλη της μεταναστευτικής κοινότητας. Όπως αναφέρει και ο καθηγητής Γ. Πανούσης (1993), «Μπροστά στην εγκληματικότητα δεν αρκεί να ορθώσουμε την πρόληψη και την καταστολή. Αναγκαία καθίσταται και η αλληλεγγύη».

Οι παρεμβάσεις στα σημεία που έχουν ήδη αναφερθεί δε θα είναι επαρκείς χωρίς τη συμβολή των Μ.Μ.Ε. Ο πληθυσμός πρέπει να ενημερωθεί με αξιόπιστο τρόπο για τα πραγματικά δεδομένα του εγκληματικού φαινομένου στην Ελλάδα, τα αίτια της εγκληματικότητας, τις συνέπειες του φόβου του εγκλήματος και τον άδικο και επικίνδυνο χαρακτήρα της στερεοτυπικής απεικόνισης των μεταναστών. (Ρήγα, 2007)

2.4 ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΤΑ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ

Η κατηγοριοποίηση των μεταναστών κατά εθνική ομάδα και η ανάλογη έκταση της παραβατικότητας τους μας δίνει μια σαφή εικόνα με ποικίλα συμπεράσματα. Συγκρίνοντας τους δύο παρακάτω πίνακες παρατηρείται ότι ο ποσοστιαίος αριθμός δραστών κατά υπηκοότητα διαφοροποιείται από τα ποσοστά που εκπροσωπεί η αντίστοιχη εθνική ομάδα στο σύνολο των αλλοδαπών μεταναστών. Για παράδειγμα οι δράστες Πολωνικής υπηκοότητας υπολείπονται κατά πολύ του ποσοστού που αντιπροσωπεύουν οι Πολωνοί μετανάστες στο μεταναστευτικό πληθυσμό, σε αντίθεση προς την υπερεκπροσώπηση που εμφανίζουν οι Ρουμάνοι ή και οι Γιουγκοσλάβοι δράστες.

Επίσης φαίνεται ότι το ποσοστό των δραστών αλβανικής υπηκοότητας αντιστοιχεί περίπου σε αυτό, το οποίο αντιπροσωπεύει η εθνική τους ομάδα στον συνολικό μεταναστευτικό πληθυσμό.

Παραβατικότητα αλλοδαπών		1993	1994
Σύνολο	Συλ/θέντες	4548	4346
	παραβάσεις	279	152
Παραβατικότητα μεταναστών		337	-13%
Σύνολο	Συλ/θέντες	4778	3546
	παραβάσεις	100	1206

Πίνακας 3: Παραβατικότητα αλλοδαπών και μεταναστών στο σύνολο τους

Παραβατικότητα μεταναστών κατά υπηκοότητα		1993	1994
Αλβανική	Συλληφθέντες	3547	4070
	παραβάσεις	2187	1969
Βουλγαρική	»	464	792
	»	327	360
Γιουγκοσλαβική	»	243	431
	»	204	271

Ινδική	»	154	106
	»	56	46
Ιρακινή	»	493	474
	»	116	98
Πακιστανή	»	442	572
	»	74	99
Πολωνική	»	348	305
	»	270	213
Ρουμανική	»	478	778
	»	308	400
Τουρκική	»	143	122

Πίνακας 4: Παραβατικότητα μεταναστών κατά υπηκοότητα

2.5 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΠΑΡΑΒΑΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Η έκταση της παραβατικότητας των ανηλίκων γενικά και ειδικότερα των αλλοδαπών ανηλίκων δραστών προβάλλεται συχνά με «τρομοκρατικό» τρόπο. Με προσεκτική εξέταση της οντολογίας του φαινομένου, όπως προκύπτει από τα επίσημα στοιχεία, η εικόνα μεταβάλλεται σημαντικά.

Σύμφωνα με την επιμελημένη παρουσίαση των στοιχείων της δραστηριότητας του 3ου Τμήματος Ανηλίκων Αττικής, κατά το έτος 1993 η υπηρεσία αυτή ασχολήθηκε με 877 περιπτώσεις αδικημάτων, τα οποία φέρονται ότι διέπραξαν 1002 ανήλικοι Αλβανοί υπήκοοι, οι οποίοι αποτελούν περίπου και το σύνολο των αλλοδαπών δραστών. Οι αλλοδαποί (Αλβανοί) κατά συνέπεια ανήλικοι φέρονται ότι συνιστούν περίπου το 60% του συνόλου των γνωστών ανηλίκων παραβατών. Για την εξαγωγή όμως ορθών συμπερασμάτων απαιτείται η μελέτη του είδους της παραβατικότητας που οδήγησε στη σύλληψη των ανηλίκων.

Πιο συγκεκριμένα, οι βασικές κατηγορίες των αδικημάτων που διέπραξαν ανήλικοι το έτος 1993 ήταν εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας (413, ποσοστό 47,1%), επαιτεία-αλητεία (368, ποσοστό 42%), παραβιάσεις ειδικών ποινικών νόμων (82, ποσοστό 9,4%).

Οι δράστες των δυο βασικών κατηγοριών αδικημάτων κατά υπηκοότητα παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

	Κλοπές	Επαιτεία-αλητεία
Έλληνες	177	48
Αλβανοί	225	315
Λοιποί αλλοδαποί	11	5

Πίνακας 5: Οι δράστες αδικημάτων κατά υπηκοότητα

Κατά συνέπεια, οι Αλβανοί ανήλικοι δράστες φέρονται ότι διέπραξαν 540 αδικήματα στις δύο αυτές κατηγορίες και συνολικά οι αλλοδαποί 556 αδικήματα σε σύνολο 781, ήτοι ποσοστό περίπου 70% του συνόλου. Στην πραγματικότητα όμως ουσιαστικό ποινικό-εγκληματολογικό ενδιαφέρον έχουν οι 225 κλοπές που διέπραξαν οι οποίες είναι στη μεγάλη τους πλειοψηφία ελαφριάς μορφής. Αυτό το δεδομένο περικλύπτει το ποσοστό της εμφανούς παραβατικότητας που αποδίδεται στους αλλοδαπούς και ειδικότερα στους Αλβανούς ανηλίκους περίπου κατά 60%. Με αυτόν τον τρόπο η συμμετοχή τους στη συνολική εγκληματικότητα των ανηλίκων ανέρχεται σε ποσοστό περίπου 25%, καθόλου ευκαταφρόνητο αλλά όχι τερατώδες.

Ενδιαφέρον φυσικά παρουσιάζει το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των αλλοδαπών ανηλίκων παραβατών έχει αλβανική υπηκοότητα, παρατήρηση η οποία θα φανεί χρήσιμη κατά την ανάλυση του είδους της παραβατικότητας κάθε εθνικής ομάδας μεταναστών, το βαθμό της κοινωνικής τους προσαρμογής και ενσωμάτωσης και τα συμπεράσματα που μπορούν να προκύψουν από αυτήν την διαδικασία.

Σύμφωνα με τα υφιστάμενα επίσημα στοιχεία η εγκληματικότητα των ανηλίκων για το διάστημα 1999-2003 παρίσταται ως εξής :

Έτος	1999	2000	2001	2002	2003
Σύνολο	22247	24061	26174	26391	21839
Παραβάσεις ΚΟΚ	19533	21779	24187	24237	20125
Ημεδαποί	20811	22461	24459	24373	19810
Αλλοδαποί	1435	1600	1716	2016	1919
Ποσοστό	6,5%	6,6%	6,6%	7,6%	8,8%

Πίνακας 6: Η εγκληματικότητα των ανηλίκων από το 1999-2003

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία διαπιστώνεται ότι τα ποσοστά συμμετοχής των ανηλίκων αλλοδαπών κινούνται σε φυσιολογικά επίπεδα, με μια αυξητική τάση τα έτη 2002 και 2003. Αυτό όμως οφείλεται στη συγκεκριμένη συμμετοχή τους σε παραβάσεις που σχετίζονται με τον ΚΟΚ, (καθώς προϊόντος του χρόνου αυξάνεται το ποσοστό των κατόχων μηχανοκίνητων στη μεταναστευτική κοινότητα.) κατηγορία αδικημάτων που συνιστά άνω του 85% της παραβατικότητας που παρουσιάζουν οι ανήλικοι στη χώρα μας.

Επίσης θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το δεδομένο ότι στη παράβαση της επαιτείας οι αλλοδαποί αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία των δραστών, ενώ φυσικά στις παραβιάσεις του Νόμου περί Αλλοδαπών σχεδόν το σύνολο. Σύμφωνα με μια πρόσφατη έρευνα, οι μισοί σχεδόν ανήλικοι που καταδικάστηκαν από το Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών το έτος 2000 είναι αλλοδαποί, κυρίως Αλβανοί. Επίσης, οι αλλοδαποί αποτελούν μέχρι και σήμερα άνω του 50% του πληθυσμού των κρατούμενων ανηλίκων στις Φυλακές Ανηλίκων της χώρας. (Ρήγα, 2007)

2.6 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΓΕΝΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Η δεύτερη γενιά μεταναστών αναφέρεται στα παιδιά των μεταναστών που έχουν γεννηθεί στη χώρα υποδοχής ή έστω διαμένουν αρκετά χρόνια σε αυτήν (συνήθως όταν έχουν παρακολουθήσει το εκπαιδευτικό της σύστημα για 5 με 6 χρόνια τουλάχιστον) Λαμβανομένου υπόψη ότι ο κύριος όγκος της μετανάστευσης στην Ελλάδα έλαβε χώρα από το 1990 και εντεύθεν, οι έφηβοι (και νέοι μέχρι 21 ετών) ανήκουν σε διάφορες ομάδες με κριτήριο το χρόνο και τον τρόπο εγκατάστασής τους. Ήρθαν – νόμιμα ή παράνομα – με τους γονείς τους ή και μόνοι τους ή ενώθηκαν στη συνέχεια με την οικογένειά τους, μετανάστευσαν σε παιδική ή

εφηβική ηλικία ή γεννήθηκαν στη χώρα. (για τις νεότερες των 15 ετών ηλικίες, αλλά και μεγαλύτερες για κάποιες παλαιότερες εθνοτικές ομάδες, όπως οι Αιγύπτιοι ή κάποιοι Αφρικανοί). (Καρύδης, 2004)

Τα παιδιά της δεύτερης γενιάς θα συγκροτήσουν την προσωπικότητά τους στη κοινωνία στην οποία ζούνε τη δεδομένη περίοδο, και θα αναπτύξουν τις ικανότητές τους, καθώς επίσης και τις κοινωνικές τους σχέσεις κάτω από τις συνθήκες που τους παρέχει η συγκεκριμένη χώρα με τις εκεί προοπτικές.

Συνοπτικά αναφέρονται τα διαφορετικά χαρακτηριστικά τους σε σχέση με αυτά της «πρώτης γενιάς»:

- Μονιμότητα (αντί της αίσθησης προσωρινότητας)
- Καθεστώς μεγαλύτερης «νομιμότητας» (αντί της σχεδόν ή ολοκληρωτικής παρανομίας).

- Μικρότερες ή και καθόλου προσδοκίες οικονομικής καλυτέρευσης

Οι συνέπειες για τους ίδιους αφορούν:

- Μικρότερες δυνατότητες κινητικότητας
- Σοβαρότατοι κίνδυνοι ανεργίας
- «Ξεκινούν» έχοντας βιώσει την αποτυχία στον χώρο που έχουν μέχρι τώρα.
- Η όποια ελπίδα κοινωνικής κινητικότητας εντοπίζεται – κυρίως- στο εσωτερικό της κοινότητάς τους.

- Κοινωνικός αποκλεισμός- Περιθωριοποίηση

- Υποκατάσταση θεσμών κοινωνικής ασφάλειας και υποστήριξης από μορφές πατρωνίας όπως για παράδειγμα μορφές «μαφίας», που εκτός των άλλων προσφέρουν και μια προσδοκία κοινωνικής ανόδου και σεβασμού στο εσωτερικό της κοινότητας

Σε γενικές γραμμές οι συνέπειες μπορούν να συνοψιστούν στην πολλαπλή καταπίεση (κράτος, φτώχεια, περιθώριο, αλλά και πάτρωνες, εθιμικές δεσμεύσεις) και την ασφυξία του τοπικού και κοινωνικού «γκέτο».

Συνέπειες για την κοινωνία υποδοχής:

- Αύξηση του ρατσισμού
- Επέκταση των μη κοινωνικά ελεγχόμενων δραστηριοτήτων και ενίσχυση των μηχανισμών εξουσίας που τις ελέγχουν
- Αύξηση της ανασφάλειας και της ξеноφοβίας
- Επιβάρυνση και υποβάθμιση των θεσμών και υπηρεσιών του κοινωνικού
- κράτους

- Ένταση της χρησιμοποίησης των μεταναστών για περιστολή κοινωνικών δικαιωμάτων από το κράτος. (Καρύδης, 2004)

Με επίκεντρο την κοινωνική πραγματικότητα του εγκλήματος, οι ανήλικοι μετανάστες βιώνουν συνθήκες που σχετίζονται και ευνοούν την εμπλοκή τους στη σοβαρή παραβατικότητα. Ήδη γεννιούνται και μεγαλώνουν παιδιά υπό τη σκιά της παρανομίας σε ένα κοινωνικό μικρό-περιβάλλον περιθωριοποίησης και ένα ηθικό κλίμα αποσύνθεσης. Είναι φυσικό όταν ανδρωθούν να διεκδικήσουν όσα η κοινωνία τους στέρησε και τους οφείλει με το μόνο τρόπο που θα γνωρίζουν και θα είναι γι' αυτούς ψυχολογικά και κοινωνικά εφικτός δηλαδή η ένταξη τους σε δομημένες υποκουλτούρες που θα έχουν εντωμεταξύ συγκροτηθεί.

Συμπεραίνοντας, οι συνθήκες και όροι διαβίωσης των μεταναστών στην Ελλάδα και η αρνητική αλληλεπίδρασή τους με τους επίσημους και άτυπους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου προοιωνίζουν σοβαρά κοινωνικά προβλήματα, μεταξύ των οποίων η έξαρση της παραβατικότητας, στο προσεχές μέλλον της άνδρωσης μιας δεύτερης γενιάς μεταναστών στο σημερινό συγκεκριμένο κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο. (Νικολακοπούλου - Στεφάνου, 2008)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

3.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Η μεταναστευτική παρουσία στη χώρα έχει καταστεί κατά τα τελευταία έτη συνώνυμο των αυξημένων μεγεθών παραβατικότητας, στη συνείδηση τόσο του Έλληνα πολίτη, όσο, πολύ συχνά και των επίσημων φορέων του κοινωνικού ελέγχου.

Όμως οι Έλληνες, δικαίως ή μη, βίωσαν και εξακολουθούν να βιώνουν, μαζί με την εισροή των μεταναστών, το φόβο του εγκλήματος, που κατά περιόδους έφθασε στα όρια του πανικού. Εύλογα ή μη, αντέδρασαν και αντιδρούν στον κίνδυνο που φαίνεται να απειλεί την ελληνική κοινωνία και άσκησαν και ασκούν πιέσεις στην Πολιτεία για την απομάκρυνση των φερόμενων ως υπαιτίων.

Επίσης, υπήρξαν και οι περιπτώσεις αυτοδικίας και ρατσιστικού μένους, όταν κρινόταν ότι η παρεχόμενη θεσμοθετημένη προστασία δεν ήταν ικανοποιητική. Το κλίμα αυτό θα μπορούσε να χαρακτηριστεί από κάποιο χρονικό σημείο και έπειτα ως ξενοφοβικό, καθώς οι αρνητικές τάσεις και στάσεις απέναντι στους μετανάστες τείνουν να γενικευτούν, με τρόπο μάλιστα μη συνειδητό, στην ελληνική κοινωνία που εξακολουθεί να υποστηρίζει με ζήλο την ανεκτικότητα και το πνεύμα φιλοξενίας της.

Τελικά, η δυσπιστία απέναντι στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς, που εισέρρευσαν στη χώρα και η πεποίθηση ότι αποτελούν τον κύριο παράγοντα αύξησης παραβατικότητας, φαίνεται να διακατέχει μεγάλο μέρος της ελληνικής κοινωνίας, στο οποίο περιλαμβάνονται αναπόφευκτα και φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι οι παραπάνω εκτιμήσεις επιβεβαιώνονται στην καθημερινή ελληνική πραγματικότητα των τελευταίων χρόνων και τεκμηριώνονται τόσο από την κριτική θεώρηση του μεταναστευτικού νομικού πλαισίου, εκείνου τουλάχιστον που ίσχυε μέχρι πρόσφατα, όσο και από έρευνες κοινής γνώμης που πραγματοποιήθηκαν κατά τα τελευταία χρόνια στη χώρα. (Καρύδης, 1996)

3.2 ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

Η μετανάστευση μεταβάλλει τα δημογραφικά, τα οικονομικά και τα κοινωνικά δεδομένα των χωρών υποδοχής, μεταξύ αυτών και της Ελλάδας κατά την τελευταία δεκαπενταετία, αυξάνει τον αριθμό των κοινωνικών υποκειμένων που παίρνουν μέρος στην συλλογική ζωή και που έρχονται σε αντιπαράθεση για τον έλεγχο των διαδικασιών ανακατανομής των υλικών και συμβολικών αγαθών.

Η μετανάστευση πριμοδοτεί συνεπώς μια κοινωνική διαδικασία επαναπροσδιορισμού των θέσεων, των ρόλων και του κύρους. Σε αυτές τις συγκυρίες συχνά μερίδες των εθνικών πληθυσμών, φοβούμενες ότι θα ανατραπεί η θέση τους στις υπό διαμόρφωση νέες κλίμακες ιεραρχίας και ότι θα χάσουν-τα επισφαλή στη σημερινή συγκυρία-προνόμια που συνδέονται με την εθνικότητα-υπηκοότητα στον εργασιακό τομέα αλλά και σε αυτόν των άλλων δικαιωμάτων, αυτοπροσδιορίζονται ως πλειονότητες και προσπαθούν να επιβάλλουν έναν αρνητικό προσδιορισμό και μια κατώτερη θέση στους ξένους στιγματίζοντας τους.

Η ξενοφοβία μετατρέπεται σε ρατσισμό όταν μια ομάδα αποκτά τη δύναμη να επιβάλλει ορισμένες αντιλήψεις ως ηγεμονικές και ως νομιμοποιητική βάση για τη στέρηση δικαιωμάτων και για την καταστράγγιση της αρχής της ισότητας-όταν αποκτά την εξουσία να αποκλείει. (Ρήγα, 2007)

Ο ρατσισμός αποτελεί ένα σύστημα αντιλήψεων και ενεργειών που καθιστά ορατή και ορίζει ως διαφορετική μια κοινωνική ομάδα βάσει μιας πραγματικής ή υποθετικής καταγωγής, για να την υποτιμήσει και για να τοποθετηθούν τα άτομα που θεωρούνται ότι την αποτελούν στις κατώτερες κοινωνικές θέσεις ή να αποκλειστούν και να περιθωριοποιηθούν εντελώς.

Με τον ισχυρισμό ότι οι διαφορές και οι ιεραρχίες που βασίζονται πάνω τους, έγκειται σε εγγενή χαρακτηριστικά, επιδιώκεται ο εγκλωβισμός του «άλλου» σε μια αμετάβλητη κατώτερη κοινωνική θέση. Η διάκριση και ο στιγματισμός μπορούν να βασιστούν σε οποιοδήποτε υπαρκτό ή φανταστικό χαρακτηριστικό, σε κάποιο εξωτερικό γνώρισμα, όπως είναι το χρώμα του δέρματος, ή σε κάποιο πολιτισμικό στοιχείο, όπως είναι η θρησκεία, η γλώσσα, οι συνήθειες.

Ο σύγχρονος ρατσισμός συνυφαίνεται με τον εθνικισμό μετατρέποντας τον πολιτισμό σε μια στατική υποστασιοποιημένη έκφραση της εθνικής μοίρας, προβάλλοντας την εικόνα ενός ομοιογενούς και αμετάβλητου εθνικού πολιτισμού, ο οποίος κινδυνεύει από τη δράση εσωτερικών και εξωτερικών εχθρών-συσχετίζει την εικόνα της ενοποιημένης και στατικής πολιτισμικής κοινότητας, με τις ιδέες της καταγωγής, του έθνους, της εθνικότητας με τον πατριωτισμό παίρνοντας αποστάσεις από τις θεωρίες περί βιολογικής κατωτερότητας.

Ο ρατσιστικός λόγος παίρνει σήμερα τη μορφή της υπεράσπισης της πολιτισμικής ταυτότητας και των συνόρων έναντι του κινδύνου διείσδυσης του «άλλου» στην επικράτεια. Συνεπώς ο ρατσισμός σηματοδοτεί τις απόπειρες να ανακοπεί η πλήρης συμμετοχή των ξένων κατοίκων μιας χώρας, στην οικονομική κοινωνική, πολιτική και πολιτισμική ζωή της. (Νικολακοπούλου , 2008)

3.3 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΞΕΝΟΦΟΒΙΑΣ

Σε αυτήν την υποενότητα αναφέρονται οι διάφοροι προσδιοριστικοί παράγοντες της ξενοφοβίας σε διάφορα πεδία, όπως το οικονομικό πεδίο (σε τι βαθμό η ξενοφοβία απορρέει από οικονομικά προβλήματα), το κοινωνικό-πολιτισμικό πεδίο (σε τι βαθμό η μετανάστευση αντιλαμβάνεται ως απειλή για την πολιτισμική και εθνοτική ομοιογένεια του έθνους) και το γνωστικό πεδίο (τι γνωρίζει ο γηγενής πληθυσμός για τον αριθμό των μεταναστών, για την ιστορία του πολιτισμού, τη θρησκεία και άλλα ποιοτικά χαρακτηριστικά αυτών, που αφορούν στην άποψη για την δυνητική τους συμβολή/προσβολή στο κοινωνικό σύνολο, αλλά και να αναλυθούν περαιτέρω. (Οικονόμου, 2006)

Οικονομικό πεδίο

Έρευνες για τις στάσεις και αντιλήψεις απέναντι στους μετανάστες αναδεικνύουν το γεγονός ότι η ελληνική κοινή γνώμη συνδέει τη μετανάστευση με τις προβαλλόμενες αρνητικές επιπτώσεις των αλλοδαπών για την οικονομική ευημερία του γηγενή πληθυσμού. Οι οικονομικοί παράγοντες παραπέμπουν στον ανταγωνισμό μεταξύ γηγενούς και ξένου πληθυσμού για τη διεκδίκηση οικονομικών πόρων (θέσεις απασχόλησης, κοινωνικές παροχές κ.τ.λ.).

Η ανεργία και η αύξηση των κοινωνικών δαπανών αποτελούν τα πλέον διαδεδομένα «οικονομικά» επιχειρήματα υπέρ των περιοριστικών μεταναστευτικών πολιτικών. Με βάση τα αποτελέσματα του Ευρωβαρόμετρου και της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας, οι θέσεις αυτές υποστηρίζονται συνήθως από ένα ευρύ φάσμα των Ευρωπαίων πολιτών.

Η έξαρση αντί-μεταναστευτικών στάσεων και αντιλήψεων, αναδεικνύουν το γεγονός ότι η κινητοποίηση της κοινής γνώμης είναι σε θέση να αντικρούσει με σφοδρότητα τη συναίνεση μεταξύ των μελών μιας ελίτ που χαρακτηρίζεται από την ανεκτικότητα απέναντι στους μετανάστες καθώς και από μια ορισμένη αντίληψη και ευαισθησία ως προς τις μακροπρόθεσμες ανάγκες για αύξηση του ευρωπαϊκού πληθυσμού. Είναι γεγονός ότι η δημόσια συζήτηση για τους μετανάστες επικεντρώνεται στις βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις της

μετανάστευσης, δηλαδή στις επιπτώσεις στην αγορά εργασίας και τα δημόσια οικονομικά. Με τον τρόπο αυτό, αγνοούνται συστηματικά οι θεωρητικές και εμπειρικές έρευνες με αντικείμενο μια διαφορετική προσέγγιση του μεταναστευτικού φαινομένου σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Μια τέτοια ενέργεια παραπέμπει σε μακροοικονομικές θεωρήσεις του ζητήματος σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. (Οικονόμου, 2006)

Σύμφωνα με αυτές τις θεωρίες η μετανάστευση συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο. Αναλυτικότερα, η αύξηση της οικονομικής ευημερίας επιτυγχάνεται διαμέσου δύο μηχανισμών σε μακροοικονομικό επίπεδο:

Πρώτον, η εργασία των μεταναστών (κυρίως σε θέσεις που δεν καλύπτονται από γηγενείς εργαζομένους) είναι πηγή εισοδημάτων τόσο για τον εργαζόμενο μετανάστη όσο και για τους εργοδότες (και κατ' επέκταση για τους προμηθευτές τους). Με βάση τη συγκεκριμένη διαπίστωση αναδιπλώνονται μια σειρά από ευεργετικές επιδράσεις με αφετηρία την αύξηση της ζήτησης (που προκύπτει από την προαναφερόμενη αύξηση του εισοδήματος). Η ζήτηση αυξάνει την παραγωγή και ως εκ τούτου την απασχόληση. Συμπερασματικά, η απασχόληση των μεταναστών έχει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα και στο εισόδημα και στην απασχόληση των Ελλήνων. Η παρατήρηση αυτή ενισχύει την πεποίθηση ότι η προσπάθεια απομόνωσης των οικονομικών επιπτώσεων της μετανάστευσης σε δύο διακριτούς κόσμους (των μεταναστών και των ντόπιων) καταλήγει σε αποσπασματικές και περιορισμένες από αναλυτική άποψη προσεγγίσεις του ζητήματος.

Δεύτερον, η εισροή μεταναστών αυξάνει την προσφορά εργασίας επιτρέποντας την αύξηση της παραγωγής. Το γεγονός αυτό ωφελεί αφενός τους γηγενείς εργαζομένους (αγορά φτηνών προϊόντων), περαιτέρω τους μετόχους (απόδοση του κεφαλαίου) καθώς και το κράτος (καταβολή φόρων). Η αναγκαιότητα της συγκεκριμένης αναφοράς απορρέει από την έντονα διαδεδομένη αντίληψη βάσει της οποίας το μεταναστευτικό φαινόμενο παρουσιάζει αρνητικές επιπτώσεις για μια σειρά μεγεθών όπως το ΑΕΠ (ακαθάριστο εγχώριο προϊόν), η ανεργία, τα επίπεδα των μισθών, τα δημόσια οικονομικά και η αναδιανομή του εισοδήματος. Ως εκ τούτου, η εν λόγω πρωτοβουλία συμβάλλει στην απόκτηση πολύτιμων γνώσεων και πληροφοριών για το βαθμό στον οποίο οι στάσεις και αντιλήψεις σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο αντανακλούν τις πραγματικές οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης, έτσι όπως αυτές καταγράφονται από τις θεωρητικές και εμπειρικές μελέτες. (Νικολακοπούλου, 2008)

Συνοπτικά, προκύπτουν τα εξής πορίσματα:

Ø Αρχικά οι υποστηρικτές των περιοριστικών μεταναστευτικών πολιτικών στηρίζονται σε αποσπασματικές αναλύσεις των οικονομικών επιπτώσεων της μετανάστευσης. Αγνοούνται ως εκ τούτου μια σειρά θετικών επιδόσεων μακροπρόθεσμου χαρακτήρα, όπως

είναι η αύξηση του παγκόσμιου ΑΕΠ που προκύπτει από τη μετακίνηση των εργαζομένων από λιγότερο σε περισσότερο παραγωγικές οικονομίες, τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα της απασχόλησης των μεταναστών ως προς το εισόδημα και την απασχόληση των γηγενών, η αύξηση της παραγωγικής δυνατότητας καθώς και η δυναμική συμβολή στη μελλοντική βιωσιμότητα των ασφαλιστικών και συνταξιοδοτικών ταμείων και εντούτοις στη διασφάλιση της βιωσιμότητας Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου.

Ø Επίσης, ακόμα και αν περιοριστεί η ανάλυση του ζητήματος στις κατεξοχήν αρνητικές συνέπειες της μετανάστευσης (ανεργία, μείωση μισθών, επιδείνωση δημοσίων οικονομικών), έτσι όπως αυτές εκφράζονται μέσα από έρευνες στάσεων και αντιλήψεων, από τα ΜΜΕ και από πολιτικές οργανώσεις και πρόσωπα, η διεθνής και εγχώρια βιβλιογραφία για το ζήτημα τείνει να συμφωνήσει ότι οι προβαλλόμενες αυτές συνέπειες είτε δεν ισχύουν, είτε δεν παρουσιάζουν την έκταση που συνήθως τους αποδίδεται.

Ø Τέλος, αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι, αν και συνολικά η οικονομία τείνει να επωφεληθεί (υπό ορισμένες προϋποθέσεις) από την εισροή μεταναστών στην αγορά εργασίας, τμήματα των εργαζομένων πλήττονται από την εν λόγω εξέλιξη. Όπως προέκυψε από σχετικές μελέτες, οι ομάδες αυτές αφορούν κατά κύριο λόγο τους εργαζόμενους που παρουσιάζουν ομοειδείς δεξιότητες με τους ξένους εργαζόμενους (κατά κύριο λόγο δηλαδή ανειδίκευτοι εργαζόμενοι) και που συνεπώς ανταγωνίζονται τους μετανάστες στην αγορά εργασίας. (Οικονόμου, 2006)

Κοινωνικό-πολιτισμικό πεδίο

Η ανάπτυξη ξενοφοβικών τάσεων τροφοδοτείται από ένα σύνολο ετερογενών παραγόντων, που σχετίζονται είτε με τις οικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης, είτε με τους φόβους περί αλλοίωσης της εθνικής και πολιτισμικής ομοιογένειας, είτε ακόμα με την υπερεκτίμηση του αριθμού αλλοδαπών που κατοικούν.

Η ελληνική ταυτότητα συγκροτείται κατά κύριο λόγο από εθνοτικούς και πολιτισμικούς παράγοντες. Ως εκ τούτου, είναι πιθανό, οι μετανάστες να αντιλαμβάνονται, για ένα τμήμα του γηγενούς πληθυσμού, ως μια σοβαρή απειλή για την εθνοτική ομοιογένεια της χώρας.

Συνολικά, η ανάλυση των κοινωνικών επιπτώσεων των μεταναστών στην παρούσα μελέτη δεν μπορεί παρά να περιοριστεί στη σχέση της μετανάστευσης με την εγκληματικότητα, δεδομένου ότι το συγκεκριμένο ζήτημα αναλύεται σε αυτήν την εργασία. Οι αρνητικές επιπτώσεις της μετανάστευσης ως προς την εγκληματικότητα έχουν προβληθεί κατά κόρον από τα ΜΜΕ. Είναι γεγονός ότι οι περισσότεροι Έλληνες συνδέουν την αύξηση της εγκληματικότητας με την εισροή μεταναστών στην επικράτεια.

Γνωστικό πεδίο

Η έλλειψη πληροφόρησης για τον ακριβή αριθμό των μεταναστών καθώς και η υποτίμηση-άγνοια για τον πολιτισμό και την ιστορία των μεταναστευτικών ομάδων που εισέρχονται στην Ελλάδα συντελούν καθοριστικά στην ανάπτυξη της ξενοφοβίας και της απόρριψης. (Οικονόμου, 2006)

3.4 Η ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ ΩΣ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Είναι γεγονός ότι η τελευταία δεκαετία χαρακτηρίζεται από σημαντικές αλλαγές στο σύνολο των ανθρώπινων δραστηριοτήτων όπως είναι η πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού, η σταδιακή επικράτηση σε ιδεολογικό και πολιτικό επίπεδο της οικονομίας της αγοράς και η άνοδος του νεο-φιλελευθερισμού, η κοινωνία της πληροφορίας, η ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας, καθώς και η μετάβαση σε μια οικονομία βασισμένη στη γνώση, η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη χωρών του τρίτου κόσμου, η οικονομική και επαγγελματική χειραφέτηση των γυναικών και η ανεργία και η κρίση του κράτους πρόνοιας. Όλα αυτά αφορούν μόνο ένα περιορισμένο αριθμό των δομικών αλλαγών που διέπουν τα ευρύτερα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά συστήματα σε διεθνές, εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Αντιμέτωπο με τα παραπάνω είναι ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού που στερείται κατάλληλων αναλυτικών εργαλείων και πληροφόρησης για τη σύλληψη και κατανόηση των ευκαιριών και απειλών που προκύπτουν από το αναδύμενο πολυσύνθετο νέο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον. Η σύνδεση του μεταναστευτικού φαινομένου με τις τρέχουσες κοινωνικοοικονομικές και πολιτισμικές αλλαγές παρουσιάζεται, σε πολλές περιπτώσεις, ως αναπόφευκτη. Οι συλλογικές «κρίσεις ταυτότητας» σημάνουν την αδυναμία των συλλογικών παραδοχών να ερμηνεύσουν τις ευρύτερες δομικές αλλαγές που διέπουν το κοινωνικοοικονομικό, πολιτισμικό και αξιακό σύστημα.

Οι μετανάστες ενσαρκώνουν το πρότυπο του «αποδιοπομπαίου τράγου». Χωρίς δικαιώματα, χωρίς δηλαδή δυνατότητα υπεράσπισης, οι μετανάστες «ενοχοποιούνται» για τις ευρύτερες αρνητικές εξελίξεις σε συλλογικό και ατομικό επίπεδο. Η συγκεκριμένη αντίληψη οδηγεί στο γεγονός ότι η ξενοφοβία και η απόρριψη των μεταναστών είναι συνάρτηση των προσωπικών και συλλογικών αδιεξόδων στο συμβολικό και πραγματικό πεδίο που χαρακτηρίζουν τα μέλη μιας κοινωνίας που διέπεται από δομικές αλλαγές στο σύνολο των δραστηριοτήτων της. Οι φόβοι παγκοσμιοποίησης αποτελούν εξάλλου (μαζί με τους φόβους εγκληματικότητας) μια από τις σημαντικότερες εκφράσεις της ετεροφοβίας.

Τα παραπάνω αναδεικνύουν τον καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζουν οι συναισθηματικοί παράγοντες αναιρώντας τα αποτελέσματα των ορθολογιστικών/γνωστικών αναλυτικών εργαλείων για την εξαγωγή συμπερασμάτων με αντικείμενο τις ευρύτερες διαδικασίες διαμόρφωσης των στάσεων και αντιλήψεων. (Νικολακοπούλου , 2008)

3.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ

Τα ΜΜΕ, ιδιαίτερα στις σημερινές συνθήκες του «παγκόσμιου χωριού» διαδραματίζουν σημαντικότατο ρόλο στη διαμόρφωση στάσεων και αντιλήψεων του πληθυσμού κα της αντίστοιχης κοινωνικής συνείδησης. Σύμφωνα με μια χαρακτηριστική διατύπωση «Ο Τύπος- αλλά και γενικότερα τα ΜΜΕ-δεν είναι ο καθρέπτης της πραγματικότητας αλλά δομεί ο ίδιος μια άλλη «πραγματικότητα» με στόχο την (υπό)λανθάνουσα πίεση προς τον αναγνώστη να «κατανοήσει» τον κόσμο κατά ένα συγκεκριμένο τρόπο.

Το προ-κατασκευασμένο σχήμα αντίληψης αναπτύσσει την προκατάληψη, αποθαρρύνει την αμεροληψία και αποπροσανατολίζει την κρίση. Η στερεοτυπική παρουσίαση των ειδήσεων (και γενικότερα του περιεχομένου των ΜΜΕ) είναι στη ουσία μια στοιχειώδης κωδικοποίηση των συμβάντων και των σχετιζόμενων με αυτά προσώπων και συμπεριφορών, με την ένταξή τους στον προϋπάρχοντα στην εκάστοτε κοινωνία χάρτη κοινωνικών νοημάτων και αξιών.

Πρόκειται λοιπόν για ένα μηχανισμό κοινωνικά αναγκαίο, σε μια πρώτη θεώρηση, και για το χώρο της μαζικής επικοινωνίας, καθώς καθιστά την πολυσύνθετη πραγματικότητα ευχερέστερα κατανοητή, ιδίως σε περιπτώσεις που η προσωπική γνώση και η άμεση εμπειρία του κοινού είναι πολύ περιορισμένες (λ.χ. το έγκλημα), οπότε η εικόνα σε σχέση με αυτούς τους τομείς προέρχεται κατά κύριο λόγο από τα ΜΜΕ.

Παράλληλα όμως με την παραπάνω λειτουργία, τα ΜΜΕ, με την αδρή μορφή που προσδίδουν στα καταγραφόμενα συμβάντα μέσω της στερεοτυπίας, επιτυγχάνουν να προκαλέσουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη, θεατή ή ακροατή για τα ειδησεογραφικό προϊόν. Και τούτο, διότι είτε παρέχουν στους δέκτες των μηνυμάτων τους τη δυνατότητα ταύτισης με τα γεγονότα που περιγράφουν, καθώς προβάλλονται οι κοινές στα μέλη της κοινωνίας πλευρές τους, είτε ακόμη προξενούν την έκπληξη και την κίνηση έντονων συναισθημάτων τους, με το να τονίζουν-μέσω πάλι της απλουστευτικής παραμορφωτικής παρουσίας τις αποκλίνουσες πτυχές των γεγονότων αυτών και να αποσιωπούν τις λοιπές διαστάσεις τους.

Υπό αυτές τις συνθήκες, τα ΜΜΕ διαμορφώνουν τελικά σε μεγάλο βαθμό και με βάση στερεότυπα και προκαταλήψεις, το ιδεολογικό πλαίσιο το οποίο παρέχεται στην κοινή γνώμη, ώστε η τελευταία να αντιλαμβάνεται και να ερμηνεύει την πραγματικότητα που της προβάλλεται. (Νικολακοπούλου, 2008)

Οι πλέον προσφιλείς και φυσικά επικερδής για τα ΜΜΕ στερεοτυπικές κατασκευές, κατά τη διαμόρφωση των ειδήσεων, με κριτήριο τις ειδησεογραφικές αξίες, είναι η αρνητική αναπαράσταση προσώπων και φυσικά η στιγματιστική αναπαράσταση της παρέκκλισης από τους κανόνες της κοινωνίας (ιδίως υπό τη μορφή εγκληματικής πράξης).

Μια πρόσφατη έρευνα ανάλυσης περιεχομένου των δημοσιευμάτων του έντυπου τύπου σχετικά με το μεταναστευτικό φαινόμενο κατά την περίοδο 1990-93, καταλήγει μεταξύ άλλων στα ακόλουθα ενδιαφέροντα συμπεράσματα: ως βασικά προβλήματα εντοπίζονται από τους δημοσιογράφους η ανεργία που προκαλεί η μετανάστευση στον ντόπιο πληθυσμό και η έξαρση της εγκληματικότητας.

Η εθνική ομάδα που αναφέρεται σε πολύ μεγάλη συχνότητα είναι η Αλβανική. Τα προβλήματα εγκληματικότητας που σχετίζονται με τους μετανάστες αφορούν κυρίως εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και διακίνηση ναρκωτικών ενώ έπονται σε συχνότητα οι αναφορές στο έγκλημα του βιασμού. Συχνά όμως συναντάται ο χαρακτηρισμός «δολοφόνοι» και «φονιάδες». Οι προβαλλόμενες λύσεις συνίστανται κυρίως σε προτροπές για τη θέσπιση αυστηρότερης νομοθεσίας για την ένταξη της περιφρούρησης των συνόρων.

3.6 ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, το 2009, αποδεικνύεται ότι η ελληνική κοινωνία εμφανίζει ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά απόρριψης των ξένων. Ειδικότερα, οι πολίτες της Ελλάδας πιστεύουν ότι πρέπει να επιτρέπεται μόνο σε λίγους μετανάστες (46,6%) ή σε κανέναν (13,5%) η είσοδος και παραμονή στη χώρα, ακόμη και όταν αυτοί ανήκουν στην ίδια φυλή ή είναι Έλληνες του εξωτερικού. Το συνολικό ποσοστό απόρριψης (60,1%) παραμένει υψηλό, με τα αντίστοιχα ποσοστά στους προηγούμενους γύρους της ΕΚΕ να διαμορφώνονται σε 68,1% το 2003 και 66,1% το 2005.

Επιπλέον, οκτώ στους δέκα (83%) Έλληνες δεν αποδέχονται την είσοδο και παραμονή στη χώρα μεταναστών, όταν αυτοί προέρχονται από διαφορετική φυλή ή εθνική ομάδα. Το ποσοστό απόρριψης των μεταναστών (83% συνολικά, από το οποίο το 54,5% ζητά να

επιτρέπεται σε λίγους η είσοδος ενώ το 28,5% να μην επιτρέπεται σε κανέναν) είναι αισθητά υψηλότερο (σχεδόν διπλάσιο) από το αντίστοιχο ποσοστό του συνόλου των ευρωπαϊκών χωρών (48,4%), ενώ σε ανάλογα υψηλά επίπεδα διαμορφώνονται οι απορριπτικές στάσεις των Ελλήνων τόσο το 2003 (82,7%), όσο και το 2005 (79,8%). Οι δείκτες απόρριψης των μεταναστών αυξάνουν ακόμη περισσότερο, όταν αυτοί προέρχονται από φτωχότερες χώρες.

Η μεγάλη πλειονότητα (83,8%) των Ελλήνων πιστεύει ότι η Ελλάδα πρέπει να επιτρέψει μόνο σε λίγους (49,6%) ή σε κανέναν (34,2%) φτωχό μετανάστη την είσοδο και παραμονή στη χώρα. Η Ελλάδα συγκεντρώνει ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά απόρριψης συγκριτικά με αυτά του συνόλου των ευρωπαϊκών χωρών (συνολικό ευρωπαϊκό ποσοστό απόρριψης 51,4%, με το 34,1% να ζητά να επιτρέπεται σε λίγους και το 17,3% να μην επιτρέπεται σε κανέναν η είσοδος).

Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα με τα αντίστοιχα των προηγούμενων γύρων της ΕΚΕ, διαπιστώνεται ότι σε ανάλογα υψηλά επίπεδα διαμορφώνονται οι απορριπτικές στάσεις των Ελλήνων τόσο το 2003 (82,6%), όσο και το 2005 (79,8%).

Επίσης, ένας στους δύο Έλληνες (51,7%) δηλώνει ότι η παρουσία των ξένων κάνει κακό στην οικονομία της χώρας. Και σε αυτή την περίπτωση το ελληνικό ποσοστό ανασφάλειας σε σχέση με την επίδραση των ξένων στην εθνική οικονομία είναι υψηλότερο του μέσου ευρωπαϊκού, το οποίο περιορίζεται στο 26,2%.

Από τη σύγκριση των αποτελεσμάτων του 2009 με αυτά των προηγούμενων γύρων της ΕΚΕ διαπιστώνεται ότι τα ελληνικά ποσοστά διαμορφώνονται σε υψηλά επίπεδα τόσο το 2003 (48,4%) όσο και το 2005 (47,6%), ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά των ευρωπαϊκών χωρών διαμορφώνονται σε αισθητά χαμηλότερα επίπεδα (24,3% το 2003 και 29,1% το 2005).

Επιπροσθέτως, ένας στους δύο Έλληνες (50,4%) αισθάνεται ότι η πολιτιστική ζωή (συνοχή και ομοιογένεια) της χώρας «απειλείται» από τους μετανάστες, δηλώνοντας ότι υποβαθμίζεται από ανθρώπους που έρχονται να ζήσουν στην Ελλάδα. Και σε αυτή την περίπτωση το ελληνικό ποσοστό ανασφάλειας είναι υψηλότερο (διπλάσιο) του μέσου ευρωπαϊκού, το οποίο περιορίζεται στο 21%.

Συγκρίνοντας τα ευρήματα που καταγράφονται στην έρευνα του 2009 με αυτά των προηγούμενων γύρων της ΕΚΕ, διαπιστώνεται ότι τα ελληνικά ποσοστά ανασφάλειας διαμορφώνονται σε υψηλά επίπεδα τόσο το 2003 (46,1%) όσο και το 2005 (48,3%), ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά των ευρωπαϊκών χωρών διαμορφώνονται σε αισθητά χαμηλότερα επίπεδα (16,8% το 2003 και 22% το 2005). Σημειώνεται ότι ο ελληνικός μέσος όρος για την επίδραση των ξένων στην πολιτιστική ζωή της χώρας το 2009 είναι 3,5 ενώ ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός διαμορφώνεται σε 5,5.

Επιπλέον, οι πολίτες της Ελλάδας, σε αντίθεση με τους περισσότερους Ευρωπαίους πολίτες, εκτιμούν σε ποσοστό 53,5% ότι η άφιξη μεταναστών στη χώρα την κάνει χειρότερο μέρος για να ζει κανείς. Και σε αυτήν την περίπτωση το ελληνικό ποσοστό ανασφάλειας είναι υψηλότερο του μέσου ευρωπαϊκού, το οποίο περιορίζεται στο 24,9%.

Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα της ΕΚΕ για το 2009 με αντίστοιχα προηγούμενων γύρων, διαπιστώνεται ότι τα ελληνικά ποσοστά ανασφάλειας διαμορφώνονται –με αυξητικές τάσεις– σε υψηλά επίπεδα, τόσο το 2003 (49,4%) όσο και το 2005 (52,9%), ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά των ευρωπαϊκών χωρών διαμορφώνονται σε αισθητά χαμηλότερα επίπεδα (24,1% το 2003 και 27% το 2005).

Όπως αποτυπώνεται στα παραπάνω ευρήματα, η πλειονότητα των Ελλήνων πολιτών θεωρεί ότι η είσοδος και η παρουσία των μεταναστών στη χώρα αποτελεί μια συνεχή «απειλή» για τους πολίτες και την ποιότητα ζωής στην Ελλάδα. Τα δεδομένα της έρευνας επιβεβαιώνουν αντίστοιχα ευρήματα προηγούμενων ερευνών και αναδεικνύουν το ζήτημα της στάσης απέναντι στους ξένους ως μείζον πολιτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό πρόβλημα.

Η ραγδαία αύξηση του αριθμού των μεταναστών στην Ελλάδα κατά τα τελευταία χρόνια, έχει ενεργοποιήσει αμυντικούς ανακλαστικούς μηχανισμούς, οι οποίοι σχετίζονται με τη συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας και τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής πολιτικής κουλτούρας, ενώ η όξυνση των εσωτερικών πολιτικών και κοινωνικών προβλημάτων, που συνδέονται κυρίως με την οικονομία και την αγορά εργασίας, έχουν δημιουργήσει μια γενική αίσθηση φόβου, ανασφάλειας και προσωπικής ή συλλογικής απειλής από τους μετανάστες.

Μέσα σ' αυτό το ιδιαίτερα ξενοφοβικό περιβάλλον, όπως αυτό συνοπτικά αποτυπώνεται στις παραπάνω γραμμές, η πλειονότητα των μεταναστών βιώνει πολλαπλές διακρίσεις και αποκλεισμούς τόσο στο πλαίσιο της ιδιωτικής συναναστροφής όσο και στο πλαίσιο της δημόσιας συναλλαγής. (Williams, 1997)

Ωστόσο, η προώθηση της ισότητας και η καταπολέμηση των διακρίσεων αποτελεί θεμελιώδες βήμα της διαδικασίας ένταξης. Σύμφωνα με τις Κοινές Βασικές Αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την πολιτική ένταξης των μεταναστών, *«η πρόσβαση των μεταναστών σε φορείς, καθώς και σε δημόσια και ιδιωτικά αγαθά και υπηρεσίες, σε ίση βάση με τους πολίτες των κρατών μελών και χωρίς διακρίσεις, είναι ζωτικής σημασίας για μια καλύτερη ένταξη».*

Σύμφωνα με τις έρευνες του Ευρωβαρομέτρου, οι διακρίσεις με βάση την εθνικότητα είναι η συχνότερα αναφερόμενη μορφή διακρίσεων στο πλαίσιο της Ένωσης. Ειδικότερα, τα ποσοστά στην Ε.Ε. όσων θεωρούν ότι οι διακρίσεις που βασίζονται στην εθνικότητα είναι διαδεδομένες ανέρχονται σε 61% το 2009, 62% το 2008 και 64% το 2006, με τα αντίστοιχα

ποσοστά στην Ελλάδα να καταγράφονται σε πολύ υψηλότερα επίπεδα (71% το 2009, 76% το 2008 και 76% το 2006).

Επιπλέον, η πλειονότητα των ερωτηθέντων έχει προσωπικές εμπειρίες διακρίσεων, δεν γνωρίζει τα δικαιώματά της σε περίπτωση θυματοποίησης και δεν καταγγέλλει τα σχετικά κρούσματα. Τα πορίσματα αυτά επιβεβαιώνονται και από την έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) σχετικά με τις διακρίσεις και τη θυματοποίηση λόγω εθνικής ή φυλετικής καταγωγής, η οποία εστιάζει στις αντιλήψεις και εμπειρίες μεταναστών, μελών εθνοτικών μειονοτήτων και ατόμων που ανήκουν στην πλειονότητα του ΕΕ πληθυσμού (<http://www.ypes.gr>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

Η έννοια του αποκλεισμού αποτελεί μια πολυσυζητημένη και πολυαμφισβητημένη επιστημονικά έννοια.

Αποτελεί μια έννοια η οποία όσο και εάν απορρίφθηκε σε μεγάλο βαθμό από τους επιστήμονες, άλλο τόσο σε μεγάλο βαθμό χρησιμοποιήθηκε από την πολιτική και την επιστήμη για να περιγραφεί η όμοια κατάσταση που παρουσίαζαν από κοινού διαφορετικής φύσης φαινόμενα και που μέχρι εκείνη τη στιγμή απασχολούσαν τους επιστήμονες μόνο σε ξεχωριστού είδους θεματικές ενότητες και κατηγορίες ανάλυσης. (Παπαδημητρίου, 2000)

Χρησιμοποιήθηκε με πολλούς τρόπους, τοποθετήθηκε στο επίκεντρο του πολιτικού, κοινωνικού, δημοσιογραφικού και επιστημονικού ενδιαφέροντος, έγινε «της μόδας», έχοντας ως αποτέλεσμα τα μέγιστης επιτυχίας αποτελέσματα των παρεμβάσεων των χρηστών, όταν αναφέρονταν σε καταστάσεις χαρακτηριζόμενες «υψηλής επικινδυνότητας».

Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού περισυνέλεξε εκείνα τα φαινόμενα και τα υποκείμενα που είχαν τεθεί εκτός θεσμοθετημένων κοινωνικών συστημάτων.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η εμφάνιση της χρήσης της έννοιας συμπίπτει με την προσπάθεια και την ανάγκη να δημιουργηθούν κοινωνίες των οποίων βασική λειτουργία θα είναι να παράγουν «ένταξη» και όχι «αποκλεισμούς», θα αποδέχονται το διαφορετικό και δεν θα το απορρίπτουν, θα το ονομάζουν «διαφορετικό» με στόχο να το προστατέψουν και να δημιουργήσουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για να ενταχθεί και όχι να αναπαράγουν λειτουργίες απόρριψης. (Adkins, 1991)

Ο όρος κοινωνικός αποκλεισμός έχει χαρακτηριστεί πάμπολλες φορές ως «σκοτεινός», «απροσδιόριστος», «θολός», κ.α. Επίσης πιστεύεται, ότι αποτελεί έναν νέο όρο, πράγμα το οποίο δεν ισχύει σε καμία περίπτωση. (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2006)

Ο όρος λοιπόν «κοινωνικός αποκλεισμός» εμφανίζεται για πρώτη φορά σε επιστημονικό κείμενο τη δεκαετία του '60, στο έργο του Pierre Masse, γενικού γραμματέα του υπουργείου σχεδιασμού της Γαλλίας, «Les dividendes du progress».

Περίπου την ίδια περίοδο, το 1965, εμφανίζεται το έργο ενός άλλου γάλλου, του J.Klanfer, που ανήκε στην κυριότερη εκείνη την εποχή ομάδα εθελοντικής παρέμβασης του πατέρα Joseph Wresinski, εμπνευστή και ηγέτη του κινήματος του ATD-Quart Monde, με τον τίτλο «L' exclusion sociale».

Το επόμενο χρονικά κείμενο είναι το γνωστό κείμενο του Rene Lenoir, που εμφανίστηκε το 1974 με τον τίτλο «Les exclus, un francais sur dix». Η επιλογή του όρου «αποκλεισμός», οφείλεται περισσότερο στον εκδοτικό οίκο του Rene Lenoir, που τον επέλεξε (τον όρο) ανάμεσα σε μια σειρά από συγγενικούς τίτλους, παρά στην συνειδητή επιλογή χρησιμοποίησης του όρου από τον ίδιο.

Όπως ορίστηκε από τους θεωρητικούς του 19^{ου} αιώνα, ο όρος «αποκλεισμός» στη βάση του σχετίζεται με τον όρο της «φτώχειας». Σηματοδοτώντας την είσοδο στην βιομηχανική κοινωνία και τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, η φτώχεια αποτελούσε ένα φαινόμενο προς ξεπέραςμα για όλες τις δυτικές κοινωνίες.

Οι φιλελεύθεροι γάλλοι οικονομολόγοι, καθώς και η αγγλοσαξονική παράδοση στιγματίζουν τον όρο της «φτώχειας» με τις θεωρίες τους, και του δίνουν έναν καθαρά οικονομικό χαρακτήρα, που στη συνέχεια ερμηνεύεται ως η απουσία του πολίτη στην ανάπτυξη της επιχείρησης και η έλλειψη κάθε μορφής οικονομικής δραστηριότητας (Καυταντζόγλου, 2006)

Συμπερασματικά, ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται σε τρία διαφορετικά επίπεδα, τα οποία είναι το οικονομικό: η παρεμπόδιση συμμετοχής στον κοινωνικό πλούτο, το νομικό: η αποστέρηση της νομικής προστασίας και η αδυναμία ενεργοποίησης ενός δικαιώματος και τέλος το κοινωνικό επίπεδο (Τσαούσης, 1998:91-92). Σύμφωνα με τον ορισμό, γίνεται σαφές ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός ξεπερνά τη φτώχεια ως κριτήριο. Δηλαδή, δεν είναι μόνο ο φτωχός αποκλεισμένος, αλλά η στέρηση των δικαιωμάτων, η ρατσιστική συμπεριφορά και γενικά η απώλεια σεβασμού προς το διαφορετικό είναι που αποξενώνει μια ομάδα ανθρώπων και στην περίπτωση της παρούσας μελέτης μια ομάδα μεταναστών.

Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:

Στην Ελλάδα είναι χαρακτηριστικό ότι μόνο μέσα στο Δεκέμβριο του 1996 πραγματοποιήθηκαν περίπου ογδόντα ημερίδες με θέμα τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ο μεγάλος αριθμός των επιστημονικών δραστηριοτήτων δεν οφείλεται σε εκρηκτική εμφάνιση ενδιαφέροντος για το θέμα, αλλά ήταν απλώς επακόλουθο της ολοκλήρωσης των πρώτων προγραμμάτων παρέμβασης που έγιναν στο πλαίσιο του προγράμματος για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού από την αγορά εργασίας.

Η αλήθεια είναι ότι η ελληνική επιστημονική κοινότητα σε μικρή έκταση και με ελάχιστο αριθμό επιστημόνων πήρε μέρος στους αρχικούς προβληματισμούς για τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ασχολήθηκε με το θέμα αυτό μόνο, όταν ο όρος είχε ήδη

πολιτογραφηθεί στην καθημερινή γλώσσα μετά την ευρεία χρήση του στη ρητορική των πολιτικών, στη γλώσσα των δημοσιογράφων και κυρίως, στα κείμενα των διεθνών οργανισμών, ιδιαίτερα της Ε. Ε. , που επηρεάζουν την ελληνική πολιτική και τον πολιτικό λόγο.

Αρα, όταν προσπαθούμε να δούμε τον τρόπο με τον οποίο ορίζεται η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού ουσιαστικά υποχρεωνόμαστε σε μια περιπλάνηση σε έναν κόσμο πολλών ορισμών. Περιπλάνηση που συνοδεύεται από σκέψεις σχετικά με τις αιτίες ή/και τις διαδικασίες που οδήγησαν επιστήμονες, οργανώσεις και υπηρεσίες στη δική τους επιλογή ως προς το περιεχόμενο της έννοιας-επιλογή, που διαφέρει από την επιλογή άλλων επιστημόνων, οργανώσεων και υπηρεσιών.

Η περιπλάνηση συνοδεύεται, επίσης, από σκέψεις σχετικά με τη χρηστική αξία κάθε ορισμού-αξία που μετριέται κυρίως με την ερμηνευτική και προγνωστική ικανότητά του και επιπλέον, εφόσον έχουμε να κάνουμε με ένα φαινόμενο που χαρακτηρίζεται ως κοινωνικό πρόβλημα, με τη δυνατότητα που παρέχει για παρέμβαση με στόχο την επίλυση του προβλήματος. (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2006)

Υπάρχει η δικαιολογημένη υποψία για πολλές περιπτώσεις ανθρώπων, οργανώσεων και υπηρεσιών πώς χρησιμοποιούν τον όρο κοινωνικός αποκλεισμός ως συνώνυμο άλλων όρων, όπως είναι η φτώχεια, η ανεργία, οι διακρίσεις, ο ρατσισμός κ.α.

Είναι χαρακτηριστικό άλλωστε, ότι συχνά η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού εκφέρεται μαζί με την έννοια της «φτώχειας», ότι η μακρόχρονη ανεργία μετονομάζεται σε «αποκλεισμό από την αγορά εργασίας» και ότι ο ρατσισμός και οι διακρίσεις ταυτίζονται με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Αυτό δεν είναι τυχαίο. (Καυταντζόγλου, 2006)

Ενώ αρχικά ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφερόταν στην πράξη της απόρριψης κάποιου από μια ομάδα, έναν θεσμό ή από έναν κοινωνικό χώρο (ή της απαγόρευσης να συμμετέχει σε αυτά), τώρα αναφέρεται στο αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας, στην κατάσταση αυτών που αποκλείονται, χωρίς ένδειξη σχετικά με το «από πού αποκλείονται» και «ποιος τους αποκλείει».

Τα παραπάνω αναπαράγονται από τα Μ.Μ.Ε. και τροφοδοτούν τους προσεκτικούς παρατηρητές με υλικό που ενισχύει την άποψη ότι με τον όρο «κοινωνικός αποκλεισμός» απλώς παλαιά προβλήματα χαρακτηρίζονται με «νεότευκτους» όρους. Ή, στην καλύτερη περίπτωση, ότι παλαιά και διαφορετικά ως προς την φύση τους προβλήματα απλώς παρατίθενται κάτω από έναν ενιαίο όρο. (Παπαδημητρίου, 2000)

4.2 ΟΜΑΔΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Ο κοινωνικός αποκλεισμός γίνεται αντιληπτός ως μια διαδικασία, η οποία αφορά ταυτόχρονα σε μια διάκριση των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων σε ενταγμένους και αποκλεισμένους από το κοινωνικό σύστημα.

Υποστηρίζεται ότι ως διαδικασία είναι πολυδιάστατη και επομένως, ανταποκρίνεται στην επίδραση πολλαπλών και σύνθετων παραγόντων.

ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ:

Έτσι λοιπόν κοινωνικός αποκλεισμός θεωρείται ο αποκλεισμός από τα κοινωνικά συστήματα τα οποία ομαδοποιούνται σε πέντε κατηγορίες.

Αυτές είναι:

- 1) το κοινωνικό σύστημα, όπου οριοθετείται από τη σχέση με την οικογένεια, την αγορά εργασίας, τη γειτονιά και την κοινωνία (γενική συμμετοχή),
- 2) το οικονομικό σύστημα, το οποίο αφορά στη σχέση με τις πηγές (μισθοί, κοινωνική ασφάλιση), με την αγορά των αγαθών και των υπηρεσιών,
- 3) το θεσμικό σύστημα, το οποίο αναφέρεται στη σχέση με τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση, την υγεία, τα πολιτικά δικαιώματα και τη γραφειοκρατία,
- 4) το τοπικό σύστημα, το οποίο σχετίζεται με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά (μετανάστευση), τη δυνατότητα πρόσβασης (μεταφορές και επικοινωνίες), τη σχέση με την κοινωνία γενικά (καθυστερημένες περιοχές), και τέλος
- 5) το σύστημα των συμβολικών αναφορών, το οποίο σχετίζεται με την αίσθηση περί την ταυτότητα του ατόμου, την αυτοεκτίμηση, τις βασικές ικανότητες, τα ενδιαφέροντα και τα κίνητρα και τις μελλοντικές προοπτικές. Τα συστήματα αυτά εκτιμάται ότι ανταποκρίνονται στους διαφορετικούς τύπους δεσμών που αναπτύσσει το άτομο στην κοινωνία. Ο αποκλεισμός μπορεί να αφορά σε έναν ή περισσότερους από αυτούς τους τύπους, όταν σημειωθεί διάσπαση των δεσμών και ακυρωθεί η συμμετοχή των ατόμων και των ομάδων, μερικώς ή συνολικά, σε αυτά τα πεδία. (Καυταντζόγλου, 2006)

Η κατανομή αυτών των ομάδων παρέχεται μόνο από τα κείμενα εφαρμογής των πολιτικών της Ε.Ε. Αυτά καταγράφουν τις κατηγορίες των κοινωνικά αποκλεισμένων ή όσων ομάδων κινδυνεύουν με κοινωνικό αποκλεισμό, στις οποίες επικεντρώνονται οι παρεμβάσεις, οι δράσεις και οι ενέργειες που θα περιορίσουν την επίδραση και θα αντιμετωπίσουν το

φαινόμενο. Οι ομάδες αυτές, σύμφωνα με το επιχειρησιακό σχέδιο του Προγράμματος του «Κοινωνικού Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας» και με τις αντίστοιχες προδιαγραφές των Πρωτοβουλιών (Youthstart, horizon, now κλπ.), είναι οι άνεργοι μακράς διάρκειας και ειδικά στην Ελλάδα όσοι είναι μεγαλύτεροι από 45 ετών, οι γυναίκες που αντιμετωπίζουν προβλήματα αποκλεισμού (μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, μητέρες με μακρά αποχή από την αγορά εργασίας κλπ.), τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑΜΕΑ), οι νέοι 16-20 ετών που πρόκειται να ενταχθούν στην αγορά εργασίας, οι τοξικομανείς, οι αποτοξινωμένοι, οι αποφυλακισμένοι, οι μετανάστες, (στην Ελλάδα και οι παλιννοστούντες) και άτομα με ειδικά προβλήματα αποκλεισμού. (Ζαϊμάκης, 2002).

Επίσης κάποιες άλλες ειδικές πληθυσμιακές ομάδες όπως οι Τσιγγάνοι, οι Αλβανοί (παλαιότερα ιδιαίτερα) ανεπίσημοι μετανάστες (ή λαθρομετανάστες) και Πόντιοι που άλλοι περισσότερο και άλλοι λιγότερο ζουν στο περιθώριο της Ελληνικής Κοινωνίας, συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά των κοινωνικά αποκλεισμένων.

Και οι τρεις ομάδες μορφοποιούν ιδιαίτερα κοινωνικά στρώματα, όπου από τη μια μεριά οι ιστορικές διαδρομές και οι μεταναστευτικές τους πρακτικές προσδίδουν την ιδιαίτερη ταυτότητά τους και τους διαφοροποιούν μεταξύ τους και από την άλλη η οικονομική και κοινωνική τους περιθωριοποίηση και η έλλειψη κοινωνικών δικαιωμάτων τους εξομοιώνει και τους ενοποιεί απέναντι στον ελληνικό πληθυσμό ως τους ξένους που δημιουργούν διαφόρων ειδών προβλήματα και για αυτό αντιμετωπίζονται με όρους ανοχής και συχνά υποτίμησης. Ακόμα, σύμφωνα με άρθρο της εφημερίδας «καθημερινή» στις 21 Ιουλίου του 1996 παρουσιάζεται ο «χάρτης των κοινωνικά αποκλεισμένων» ο οποίος αποτελείται από τις παρακάτω δεκαπέντε κατηγορίες: «Φτωχοί, άνεργοι , οι κάτοικοι των αποβιομηχανοποιημένων περιοχών, ηλικιωμένοι, γυναίκες στην αγορά εργασίας, οι αποκλεισμένοι από τη μόρφωση, παράνομοι μετανάστες, παλιννοστούντες πρόσφυγες από την πρώην ΕΣΣΔ, τοξικομανείς, πάσχοντες ή φορείς του AIDS, τσιγγάνοι, αποφυλακισμένοι, χρονίως πάσχοντες, άτομα με ειδικές ανάγκες, άστεγοι». (Ιωαννίδου, 1998)

Όσο αφορά τις μορφές του αποκλεισμού πάλι, θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν επίσης στις εξής κατηγορίες: ο αποκλεισμός από τη συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες και στο ίδιο νομικό σύστημα, στον αποκλεισμό από την αγορά, στον αποκλεισμό από τις λειτουργίες του κράτους-πρόνοιας και τέλος ο αποκλεισμός από οικογενειακούς ή και κοινοτικούς θεσμούς.

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως η εκτενής αναφορά από τις μορφές του αποκλεισμού, θα γίνει στην μορφή του κοινωνικού αποκλεισμού στον τομέα της υγείας το οποίο απασχολεί και την πτυχιακή μας εργασία.

Παρά το γεγονός ότι κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει σημειωθεί διεθνώς σημαντική βελτίωση σε βασικούς δείκτες υγείας, όπως για παράδειγμα το προσδόκιμο επιβίωσης, οι ανισότητες στο επίπεδο υγείας τόσο μεταξύ των χωρών όσο και ανάμεσα σε ομάδες του πληθυσμού στο εσωτερικό αυτών εξακολουθούν να υφίστανται.

Ένα από τα κείμενα που άσκησαν μεγάλη επιρροή και συνέβαλαν στο να αναδειχθούν οι ανισότητες στην υγεία σε μείζον ζήτημα πολιτικής ήταν η Έκθεση Black, που δημοσιεύτηκε το 1980 στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η Έκθεση αυτή προσκόμισε πειστικά στοιχεία, που αποδείκνυαν ότι η φτώχεια και το χαμηλό επίπεδο υγείας συνδέονται στενά μεταξύ τους και ότι η υλική αποστέρηση ήταν ένας σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας της κακής υγείας και του θανάτου. Ακόμα, η Έκθεση Black έδειξε ότι οι ανισότητες στην υγεία είχαν επιδεινωθεί στο Ηνωμένο Βασίλειο, παρά τη θεσμοθέτηση του Εθνικού Συστήματος Υγείας το 1948.

Η κύρια θέση που υποστήριζε ήταν ότι οι ανισότητες οι οποίες παρατηρούνται στην υγεία δεν προέκυψαν τόσο από τις αποτυχίες στο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης, όσο κυρίως από άλλες κοινωνικές ανισότητες, που επηρεάζουν το επίπεδο υγείας και σχετίζονται με το εισόδημα, την απασχόληση, την εκπαίδευση, την ποιότητα κατοικίας, τη διατροφή και το εργασιακό περιβάλλον.

Η Έκθεση κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η συμπεριφορά των ανθρώπων προσδιορίζεται από δομικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες, επάνω στους οποίους δεν μπορούν να ασκήσουν έλεγχο. Στο πλαίσιο αυτό, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ανισότητες στην υγεία, ήταν αναγκαία η λήψη ενός συνόλου μέτρων ευρύτερης κοινωνικής πολιτικής. (Ιωαννίδου, 1998)

4.3 ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

Στους παράγοντες που δημιουργούν κοινωνικό αποκλεισμό καταγράφονται :

- α) οι οικονομικοί παράγοντες που αφορούν σε πολυεπίπεδη στέρηση και βασικά επισημαίνουν ως αιτία την φτώχεια,
- β) οι κοινωνικοί παράγοντες, που αφορούν στην χαλάρωση και τον περιορισμό των κοινωνικών δεσμών, ως αιτία του κοινωνικού αποκλεισμού,
- γ) οι πολιτιστικοί παράγοντες, όπως οι προκαταλήψεις, ο ρατσισμός και η ξενοφοβία,

δ) οι υποκειμενικοί παράγοντες, όπως ο αυτοαποκλεισμός των φτωχών και η απροθυμία τους να αναγνωρίσουν την κατάσταση τους,

ε) οι παθολογικοί παράγοντες , που συνοδεύονται από ψυχολογικά προβλήματα,

στ) οι μορφές αυτοκαταστροφικής συμπεριφοράς, όπως η χρήση ναρκωτικών, ο αλκοολισμός και η πορνεία,

ζ) οι παράγοντες που αναφέρονται στην τοπική ή περιφερειακή κατάσταση και δεν αφορούν μόνο σε άτομα ή ομάδες, αλλά σε ολόκληρες περιοχές , όπου διαβιούν, όπως υποβαθμισμένες αστικές περιοχές, υπανάπτυκτες αγροτικές περιοχές και βιομηχανικές ζώνες που δέχονται τη δυσμενή επίδραση της αναδιάρθρωσης και της παγκοσμιοποίησης. . (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2006)

Η φτώχεια, ως έλλειψη εισοδήματος, αποτελεί την πιο κεντρική και καθοριστική αιτία κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς οι άνθρωποι οι οποίοι εισοδηματικά είναι φτωχοί είναι δυνατόν να καθίστανται όλο και περισσότερο αποκλεισμένοι λόγω της έλλειψης των πόρων.

Από την άλλη όμως , υπάρχουν άτομα τα οποία είναι μεν φτωχά αλλά δεν είναι αποκλεισμένα ή δεν είναι φτωχά αλλά βιώνουν τον αποκλεισμό για λόγους οι οποίοι δεν είναι οικονομικοί αλλά για άλλους λόγους όπως για παράδειγμα λόγω της εθνότητάς τους. Άρα ένας δεύτερος παράγοντας -αιτία κοινωνικού αποκλεισμού, είναι η εθνότητα κάποιου. Ή επίσης το αν ένα άτομο έχει ύπαρξη κάποιας αναπηρίας.

Αυτά τα άτομα, τα οποία υφίστανται διακρίσεις λόγω του φύλου τους , της εθνότητάς τους , της αναπηρίας, της ηλικίας τους ακόμα, πιθανόν να μην είναι σε θέση ή να μην τους δίνεται η ευκαιρία να συμμετέχουν σε πολλών ειδών δραστηριότητες , εκ των οποίων η πιο σημαντική ίσως να είναι η οικονομική δραστηριότητα.

Έτσι, η μη συμμετοχή αυτή στις οικονομικές δραστηριότητες , ο αποκλεισμός με άλλα λόγια από την αγορά εργασίας, οδηγούν αυτά τα άτομα σε εισοδηματική ένδεια το οποίο συνεπάγεται σε μεγάλο βαθμό κοινωνικό αποκλεισμό από την στιγμή που αυτό το γεγονός περιορίζει τόσο το εισόδημα όσο και τις κοινωνικές επαφές του ατόμου ή του νοικοκυριού. (Καυταντζόγλου, 2006)

Μια ακόμα αιτία η οποία όμως είναι αλληλένδετη με την φτώχεια είναι η στέγαση. Δηλαδή οι άστεγοι.

Οι άστεγοι είναι μια ομάδα ανθρώπων πολύ υψηλού κινδύνου φτώχειας άρα και πιθανότατα κοινωνικού αποκλεισμού. Για την συγκεκριμένη όμως ομάδα λόγω του ότι δεν

παίρνουν μέρος σε μελέτες για έρευνες που γίνονται κυρίως για τον προϋπολογισμό των οικογενειών δεν υπάρχουν πολλά στοιχεία που να αναφέρονται. Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε επίσης ως παράγοντα για κοινωνικό αποκλεισμό, τις νέες μορφές μετανάστευσης και κυρίως την παράνομη μετανάστευση και τις μετακινήσεις του πληθυσμού.

Συνοψίζοντας θα αναφέρουμε πως οι διαδικασίες που συνιστούν κοινωνικό αποκλεισμό κατανοούνται ως σύνθετες και διαφορετικές από περίπτωση σε περίπτωση, και από την αντίληψη αυτή προκύπτει ως αντικείμενο έρευνας η διαπίστωση των διαστάσεων (του κοινωνικού αποκλεισμού) και των μηχανισμών που γεννούν κοινωνικό αποκλεισμό. (Ιωαννίδου, 1998)

Ως πιθανές διαστάσεις του φαινομένου αναφέρονται

- 1) Η οικονομική διάσταση
- 2) Η κοινωνική διάσταση
- 3) Η πολιτισμική διάσταση
- 4) Η γεωγραφική διάσταση
- 5) Η πολιτική διάσταση

Και ως παράγοντες που διαμορφώνουν αυτές τις διαστάσεις (αναφέρονται):

1. Η ανεργία
2. Η υποαπασχόληση
3. Η έλλειψη στέγης
4. Η φτώχεια,
5. Τα συστήματα αξιών
6. Η υπηκοότητα
7. Το φύλο
8. Ο κύκλος ζωής
9. Οι δομές των νοικοκυριών
10. Η εθνότητα
11. Ο τρόπος ζωής
12. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση
13. Η θρησκεία
14. Η μετανάστευση
15. Η διαμονή σε αστική ή αγροτική περιοχή κ.λ.π. (Καυταντζόγλου, 2006)

Και τελικώς, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην ανάγκη του να υπάρξει έρευνα η οποία να μελετά το φαινόμενο της ανεργίας ως αίτιο το οποίο προκαλεί κοινωνικό αποκλεισμό.

Τέλος, σύμφωνα με τα παραπάνω θα μπορούσε να αναφερθεί ότι τα αίτια και οι παράγοντες του κοινωνικού αποκλεισμού οδηγούν τις κοινωνικά ευπαθείς ομάδες και πιο συγκεκριμένα τους μετανάστες σε παράνομες ενέργειες. Παράλληλα, η κοινή γνώμη καθώς διακρίνεται από το αίσθημα της ανασφάλειας και της φοβίας «καταδικάζει» τους μετανάστες προσθέτοντας τους την ετικέτα του «εγκληματία» με αποτέλεσμα να αυξάνεται το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού. (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2006)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ-ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

5.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού βασίζεται σε ορισμένες ανθρωπιστικές αξίες των οποίων σκοπός είναι να καθοδηγούν και να κατευθύνουν τον επαγγελματία στην εργασία του με πρόσφυγες και μετανάστες. Κάποιες από τις αξίες αυτές είναι η πίστη στη μοναδική αξία του προσώπου ανεξάρτητα από φυλή, τα τάξη ή εθνότητα, το σεβασμό για κάθε άτομο και την αφοσίωση στη κοινωνική δικαιοσύνη. Η ιδέα της ισοτιμίας στη παροχή υπηρεσιών είναι καλή σαν αρχή αλλά για να αντιμετωπιστούν κατάλληλα οι ανάγκες των μετακινούμενων πληθυσμών, συνήθως χρειάζεται διαφορετικός προσχεδιασμός και διαφορετικοί τρόποι παροχής βοήθειας από εκείνους που χρησιμοποιούνται για τους γηγενείς. Χρειάζεται να ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ανθρώπων που μεταναστεύουν. (Νικολακοπούλου, 2008)

Η βασική αρχή της εξατομίκευσης βοηθά να λαμβάνονται υπόψη ο τρόπος ζωής και οι ανάγκες των ατόμων που μεταναστεύουν. Αναγνωρίζεται η ισοτιμία μεταξύ των προσώπων και των λαών και ο σεβασμός προς τις αξίες, τις παραδόσεις και το πολιτισμό τους. Η ισοτιμία πρέπει να καθοδηγεί τόσο τον προσχεδιασμό, όσο και τη διανομή υπηρεσιών.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού γενικά σε ένα μετανάστη, έχει να κάνει με ένα υποστηρικτικό- συμβουλευτικό επίπεδο. Ο κοινωνικός λειτουργός μέσω της υποστήριξης στοχεύει στην συναισθηματική εκφόρτιση του μετανάστη και στην κατανόηση και επεξεργασία των συναισθημάτων αυτών. Η ψυχοκοινωνική φροντίδα του μετανάστη μπορεί να ενισχύσει τις εσωτερικές του δυνάμεις και να τον βοηθήσει στην πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων του, οικονομικών και κοινωνικών. Ο Κοινωνικός Λειτουργός, προσεγγίζει και βοηθά τον μετανάστη και το περιβάλλον του με διάλογο, με παρεμβάσεις ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης και γενικότερης ψυχοκοινωνικής στήριξης. Γενικά, αντιμετωπίζει τον μετανάστη σαν βιοψυχοκοινωνική οντότητα υπό το πρίσμα της ολιστικής προσέγγισης. (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2006)

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σχετίζεται τόσο με την προετοιμασία του ατόμου να ενταχθεί και να προσαρμοστεί στο κοινωνικό σύνολο

- Ø Βοηθάει ως προς την αποδοχή από το κοινωνικό σύνολο
- Ø Μεριμνά για την διασφάλιση των δικαιωμάτων του.
- Ø Μεριμνά για το δικαίωμα προσέγγισης στις υπηρεσίες
- Ø Δείχνει τον απόλυτο σεβασμό της μοναδικότητας του και σεβασμό της ιδιωτικής του ζωής και της αξιοπρέπειάς του, καθώς και την ίση μεταχείριση (ανεξάρτητα από οικονομική θέση και κοινωνική, θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις).

Επίσης, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να έχει πλήρη συνεργασία με μη κυβερνητικές, αλλά και οργανωμένες κυβερνητικές οργανώσεις.

Ακόμα, το κράτος θα πρέπει να μεριμνήσει ώστε να δημιουργηθούν οι κατάλληλες δομές υποδοχής μεταναστών, οι οποίες θα είναι σε θέση να προσφέρουν στους ανθρώπους αυτούς, αρχικά ασφαλή στέγη και τροφή και επιπρόσθετα έγκυρη πληροφόρηση για τα δικαιώματά τους από τη στιγμή που εισέρχονται στη χώρα αλλά και στη συνέχεια.

Τέλος, είναι ουσιαστικό οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε δομές όπως πχ τα νοσοκομεία καθώς και σε άλλες που έρχονται σε επαφή με μετανάστες και τους πρόσφυγες να έχουν μια ιδιαίτερη εξειδίκευση στο συγκεκριμένο θέμα, όντας καλοί γνώστες της διαπολιτισμικής αγωγής. Για το λόγο αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί αναγκαίους η επιπλέον εκπαίδευση τους μέσα από διάφορα επιμορφωτικά σεμινάρια. (Ιωαννίδου- Johnson,1998)

Για να εργαστεί ο κοινωνικός λειτουργός με μέλη μεταναστών χρειάζεται:

>Να αποσειεί πιθανές φυλετικές, ξενοφοβικές ή εθνοκεντρικές τάσεις και προκαταλήψεις. Για να είναι η δημιουργία σχέσης μεταξύ κοινωνικού λειτουργού και πρόσφυγα εφικτή, θα πρέπει ο κοινωνικός λειτουργός να προσεγγίζει τους πελάτες δίχως προκαταλήψεις και στερεοτυπικές αντιλήψεις. Η Ιωαννίδου- Johnson (1998) μελετώντας τη δυναμική σχέση προκαταλήψεων και της ψυχολογικής ωριμότητας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα χαμηλότερου επιπέδου ψυχολογικής ωριμότητας άτομα παρουσιάζουν έντονη προκατάληψη (Ιωαννίδου- Johnson,1998). Για το λόγο αυτό οι κοινωνικοί λειτουργοί και όσοι εργάζονται με μετανάστες, «θα πρέπει να βρίσκονται υψηλά στη κλίμακα ψυχολογικής ωριμότητας και έτσι να είναι λιγότερο άκαμπτοι, με λιγότερο φόβο και άγχος για καθετί που τους είναι άγνωστο» (Ιωαννίδου - Johnson,1998). Εξάλλου τόσο το σύστημα κοινωνικής ευημερίας όσο και οι κοινωνικοί λειτουργοί αν δεν αποσειούν πιθανές εθνοκεντρικές τάσεις, τότε οι υπηρεσίες που θα προσφέρουν θα είναι μεροληπτικές και εθνοκεντρικές. (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2006)

>Να προσαρμόσει τις κοινωνικές υπηρεσίες που προσφέρονται ώστε να γίνουν προσιτές και αποδεκτές στους μετανάστες.

>Να γίνει καλός γνώστης των παραδόσεων, συνηθειών, αξιών και του τρόπου ζωής των πληθυσμών αυτών και η μεθοδολογία του να βασίζεται στα διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Η επίγνωση των ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων είναι σημαντικός παράγοντας, ώστε να μπορέσει να παρέχει ψυχολογική στήριξη, εμπύχωση, καθοδήγηση, καθώς και ενημέρωση για τα δικαιώματά τους. Συνήθως ο κοινωνικός λειτουργός είναι από τα πρώτα άτομα που έρχονται σε επαφή με τα αυτά τα άτομα. Εργάζεται με άτομα, με ομάδες, με οικογένειες καθώς και με την κοινότητα, ενημερώνοντας και αναζητώντας πηγές βοήθειας, ώστε να αντιμετωπιστούν (όσο αυτό είναι εφικτό) τα αιτήματα που δέχεται

>Να είναι έτοιμος να εξετάσει μια μεθοδολογία που είναι βασισμένη σε διαφορετικά πολιτιστικά περιβάλλοντα και ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μετακινούμενων πληθυσμών

> Ο εντοπισμός των αναγκών υγείας και πρόνοιας ατόμων που ανήκουν σε εθνοτικές μειονότητες θα πρέπει να έχει την αφετηρία της στην αναγνώριση ότι οι ανάγκες τους είναι ίδιες με εκείνες της πλειοψηφίας του πληθυσμού. Αυτοί οι άνθρωποι χρειάζονται επαρκή στέγαση, κατάλληλη διατροφή, ευκαιρίες στην εκπαίδευση και στην απασχόληση, περίθαλψη, πρόσβαση σε συμβουλευτική και κοινωνική υποστήριξη. Είναι όμως εξίσου σημαντικό οι ίδιοι να αποφασίζουν για αυτό που πιστεύουν ότι είναι καλύτερο για αυτούς. Η αποτελεσματική προστασία και παροχή βοήθειας στους μετανάστες απαιτούν τον έγκαιρο εντοπισμό των ιδιαίτερων αναγκών τους. Αφού αξιολογηθούν οι ανάγκες τους πρέπει να ικανοποιηθούν με τρόπο που ανταποκρίνεται στο πολιτισμικό τους υπόβαθρο

>Να αναγνωρίζουν στους μετανάστες κάποιο σχετικό χρόνο ώστε να ενταχθούν στα νέα δεδομένα λόγω του πολιτισμικού σοκ που βιώνουν. Η ανασφάλεια είναι το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της νέας κατάστασης που οι ίδιοι βιώνουν.

> Οι επαγγελματίες οφείλουν να είναι ενήμεροι ώστε να προλαμβάνουν τις πράξεις που διακρίνουν τους ανθρώπους μεταξύ τους, να απορρίπτουν όλες τις μορφές χρήσης βίας κατά ανθρώπων για φυλετικούς, θρησκευτικούς, πολιτιστικούς και κοινωνικούς λόγους (Ιωαννίδου- Johnson,1998)

Οι ίδιοι οι μετανάστες έχουν ανάγκη από:

1. Εμπιστευτικότητα και εμπιστοσύνη: Τα πρόσωπα που έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες συχνά είναι σοκαρισμένα, αισθάνονται ανασφάλεια και αποφεύγουν να

διηγηθούν τις λεπτομέρειες της εμπειρίας τους στους ξένους. Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό να δημιουργείται κλίμα εμπιστοσύνης.

2. Υποστήριξη: Η ομαδική στήριξη είναι αναγκαία για τους ευάλωτους μετανάστες.
3. Ενθάρρυνση της αίσθησης της κοινότητας: η ενθάρρυνση της αίσθησης της κοινότητας είναι ζωτικής σημασίας στη στήριξη των προσφύγων. Η ανωνυμία, η διασπορά στον γηγενή πληθυσμό, η έλλειψη οικογενειακής υποστήριξης και η δυσκολία της επικοινωνίας αποτελούν σημαντικούς παράγοντες απομόνωσης. Οι μετανάστες υποφέρουν ιδιαίτερα από την έλλειψη της κοινοτικής τους ταυτότητα και υποστήριξης.
4. Ενημέρωση: οι μετανάστες χρειάζονται την ενημέρωση προκειμένου να επωφεληθούν των υπηρεσιών και κάθε άλλης βοήθειας και για να επικοινωνήσουν με τη κοινότητα τους. Υπενθυμίζεται ότι η επικοινωνία περιλαμβάνει τόσο το μήνυμα όσο και την κατανόηση του.

Οι πληροφορίες πρέπει να παρέχονται με διάφορους τρόπους:

- α. πραγματοποίηση επισκέψεων σε χώρους διαμονής προσφύγων,
- β. ύπαρξη ενημερωτικών φυλλαδίων στις γλώσσες των μεταναστευτικών πληθυσμών εξηγώντας το ρόλο και τη λειτουργία της υπηρεσίας, και φυσικά τα δικαιώματά τους,
- γ. ανάρτηση ανακοινώσεων σε σημεία της κοινότητας εκτός του γραφείου της υπηρεσίας, εάν αυτό κρίνεται αναγκαίο, με πληροφορίες για τη βοήθεια, τις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα κ.λπ.

Με βάση της αρχές της Κοινωνικής Εργασίας ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να προωθεί τα δικαιώματα των μεταναστών, να στηλιτεύει τις πολιτικές που γεννούν ή αναπαράγουν τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Οι γενικότερες ενέργειες που μπορεί να κάνει για να πετύχει τον στόχο του είναι οι εξής:

- 1) παροχή βοήθειας για τη δημιουργία συστημάτων υπηρεσιών,
- 2) διασύνδεση και διευκόλυνση της συνδιαλλαγής μεταξύ των υπηρεσιών της κοινότητας και των προσφύγων,
- 3) βοήθεια στα άτομα να αναπτύξουν και να χρησιμοποιήσουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες και τις ικανότητες τους για την επίλυση των προβλημάτων,

- 4) οφείλει να ενημερώνεται και να συμμετέχει σε δραστηριότητες που έχουν στόχο την πρόληψη και την ενημέρωση της κοινής γνώμης για την μείωση των προκαταλήψεων και του ρατσισμού απέναντι σε αυτές τις ομάδες,
- 5) ενημέρωση στους παλιννοστούντες, πρόσφυγες και μετανάστες για τα δικαιώματά τους,
- 6) επίλυση πρακτικών θεμάτων που αφορούν την καθημερινότητα των ανθρώπων αυτών (π.χ. συνοδεία σε διοικητικές και άλλες υπηρεσίες),
- 7) ενημέρωση και συνεργασία με το υπόλοιπο επιστημονικό προσωπικό,
- 8) καλή γνώση άλλων κοινωνικών υπηρεσιών για την παραπομπή τους (Σ.Ε.Κ.Ε., 1996).

Ο σεβασμός του κοινωνικού λειτουργού απέναντι στις αξίες της φυλετικής, εθνοτικής και πολιτισμικής ποικιλίας αποτελεί στοιχείο της Κοινωνικής Εργασίας. Στο πλαίσιο μια κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από τη συνύπαρξη διαφορετικών ομάδων πληθυσμού, στόχος πρέπει να είναι η διαμόρφωση μιας πολυπολιτισμικής κατάστασης που ενισχύει την αλληλεπίδραση των διαφορετικών πολιτισμών, την αλληλοαναγνώριση και την αλληλοαποδοχή, την ενσωμάτωση των πολιτισμικών ομάδων. Σε επίπεδο στάσεων οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να είναι προετοιμασμένοι να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν τις φυλετικές, πολιτισμικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες.

Η αναθεώρηση και προσαρμογή των κοινωνικών υπηρεσιών είναι σημαντικής σημασίας ώστε αυτές να προσιτές και αποδεκτές στους μετακινούμενους πληθυσμούς τόσο σε οργανωτικό επίπεδο όσο και στον τρόπο παροχής ή διανομής των υπηρεσιών χρησιμοποιώντας προσωπική, ομαδική ή κοινωνική εργασία. Βοηθητικό είναι η παρουσία ανθρώπων που είναι αλλοδαποί, από τις τάξεις των μετακινούμενων πληθυσμών στις υπηρεσίες. (Ιωαννίδου- Johnson, 1998)

Το προσωπικό και οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να έχουν στη διάθεση τους καλές διερμηνευτικές υπηρεσίες. Το προσωπικό πρέπει να εκπαιδευτεί επίσης ώστε να καταπολεμήσει πιθανές φυλετικές, ξενοφοβικές στάσεις και στερεότυπα .

Σημαντικό μέρος είναι και αυτό της μόρφωσης και επιμόρφωσης. Οι κοινωνικοί λειτουργοί πρέπει να μάθουν την κουλτούρα, τις αξίες, τη θρησκεία και τα συστήματα των πληθυσμών. Είναι απαραίτητο ένας κοινωνικός λειτουργός να συμβουλευτεί πρόσωπα άλλης εθνότητας χωρίς ο ίδιος να είναι γνώστης της κουλτούρας ή τουλάχιστον να έχει καλή επίβλεψη. Σε διαφορετική περίπτωση μπορεί να οδηγηθεί σε λανθασμένες εκτιμήσεις και συμπεράσματα. Οι κοινωνικοί λειτουργοί κάποιες φορές δεν είναι πάντα προετοιμασμένοι να

αντιμετωπίσουν τέτοιες καταστάσεις. Εδώ προκύπτει το ζήτημα πόσο αναγκαίο είναι να βρίσκονται σε συνεχή εγρήγορση και να ανανεώνουν συνεχώς τις γνώσεις τους. Σύμφωνα με την Διεθνή Ομοσπονδία Κοινωνικών Λειτουργών (IFSW) η εργασία με τους μετανάστες πρέπει να είναι μέρος της εκπαίδευσης. Μάλιστα, η IFSW συνιστά στην εκπαίδευση του επαγγέλματος να συμπεριλαμβάνονται μελέτες σχετικά με μετανάστες, συμβουλευτική στη διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση στην συμβουλευτική με μετανάστες και άλλες ευάλωτες ομάδες όπως και θυμάτων βασανιστηρίων κ. α.

Συμπερασματικά, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σε ένα κοινωνικό φαινόμενο όπως η μετανάστευση, είναι να εντείνει τις προσπάθειες για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και του αποστιγματισμού αυτών των ομάδων. Είναι ένα δύσκολο έργο, που χρειάζεται τη συνεργασία όλων των φορέων (κρατικών και μη). (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2006)

5.2 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Η κατάσταση ορισμένων χωρών επηρεάζει άμεσα τη ζωή των πολιτών και τους αναγκάζει να εγκαταλείψουν τη πατρίδα τους και να διαλέξουν τη μετανάστευση, χωρίς τη θέληση τους τις περισσότερες φορές. Η άσκηση της κοινωνικής πολιτικής επηρεάζεται και προσδιορίζεται από τις εκάστοτε επικρατούσες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες.

Η Κοινωνική Εργασία είναι επάγγελμα ανθρωποκεντρικό και στο επίκεντρο της βρίσκεται ο άνθρωπος ο οποίος ζει και συμπεριφέρεται μέσα από το φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον. Η Κοινωνική Εργασία αναπτύχθηκε τον 20^ο αιώνα, ανταποκρινόμενη στις κοινωνικές συνθήκες που συνεχώς αλλάζουν και λειτουργεί για να αποτρέψει τα ατομικά, ομαδικά και κοινοτικά προβλήματα που προκύπτουν από τη δυσλειτουργία των προσωπικών αναγκών και των κοινωνικών θεσμών. Σύμφωνα με τον ορισμό των Ηνωμένων Εθνών (1960) η Κοινωνική Εργασία παρουσιάζεται ως η δράση η οποία αποβλέπει στην καλύτερη και αμοιβαία προσαρμογή του ανθρώπου και του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζει και αλληλεπιδρά.

Η Κοινωνική Εργασία αποτελεί ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών που βασική επιδίωξη της είναι η ενίσχυση και η αποκατάσταση της λειτουργικής ικανότητας του ατόμου μέσα από την αλληλεπίδραση που ασκεί το περιβάλλον σε αυτό και της επαναφορά της ισορροπίας αυτής της σχέσης, εφόσον αυτή έχει διαταραχθεί. Κατά συνέπεια στην παρέμβαση της αξιοποιούνται τα κοινά σημεία επαφής της σχέσης ατόμου - περιβάλλοντος προσπαθώντας να

ελεγχθούν τα εμπόδια που οφείλονται είτε στο άτομο είτε στο περιβάλλον του, να ενισχυθούν οι ικανότητες των μερών αυτών και να γίνει αμοιβαία προσαρμογή που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη λειτουργική τους ικανότητα. Ο κοινωνικός λειτουργός έχει συνήθως δύο βασικά έργα στην Κοινωνική Εργασία. Αρχικά να αξιολογήσει και να εκτιμήσει τις καταστάσεις και στη συνέχεια να (συν)αποφασίσει τους τρόπους εργασίας και τη μεθοδολογία. Στη πρώτη περίπτωση είναι σημαντική η ορθή αξιολόγηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα μέλη μετακινούμενων πληθυσμών με καλή γνώση της κουλτούρας. Αυτό βοηθά να αποφευχθούν λανθασμένες εκτιμήσεις και υπερβολές ή πιθανή υποβάθμιση της επίδραση της πολιτιστικής κουλτούρας και άλλων παρόμοιων παραγόντων. Στη συνέχεια ο επαγγελματίας είναι σε θέση να αποφασίσει τη μεθοδολογία εργασίας πάνω στην οποία θα στηριχθεί. (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2006)

Ο επαγγελματίας Κοινωνικός Λειτουργός στον χώρο της κοινωνικής φροντίδας, καλείται να συνεργαστεί με άτομα και οικογένειες διαφορετικής θρησκείας, πολιτισμού, προσδοκιών και κοινωνικοοικονομικών στρωμάτων. Η Κοινωνική Εργασία με μετανάστες επικεντρώνεται στη βελτίωση της ικανότητας των προσφύγων να αντιμετωπίσουν τα άμεσα προβλήματα τους, συνδράμοντας τους να βοηθούν τον εαυτό τους και ταυτόχρονα να αποκαθιστούν το αίσθημα ασφάλειας. Τα κυριότερα προβλήματα που παρατηρούνται στους προσφυγικούς πληθυσμούς είναι τα προβλήματα που απορρέουν από τη σύνθεση της οικογένειας, η έλλειψη βασικών ειδών διαβίωσης, η ανικανότητα ενσωμάτωσης, καθώς και τα κοινωνικά και συναισθηματικά προβλήματα που σχετίζονται με τη ζωή σε ένα ξένο και συχνά εχθρικό περιβάλλον .

Η Κοινωνική Εργασία δεσμεύεται αναφορικά με την αρχή της μοναδικότητας του κάθε ατόμου, έτσι και ο κάθε πρόσφυγας πρέπει να αντιμετωπίζεται εξατομικευμένα και όχι ως μια ομοιογενής ομάδα. Εξάλλου και οι ίδιοι μεταξύ τους διαφέρουν ως προς τις πεποιθήσεις, τις προσωπικές συνήθειες, τις εμπειρίες, τις προσδοκίες, τη διάλεκτο ακόμα και αν προέρχονται από την ίδια χώρα κ. α..

Η IFSW πιστεύει ότι βασικές πτυχές της γνώσης για τους κοινωνικούς λειτουργούς στην εργασία τους με μετανάστες είναι η γνώση σχετικά με το τραύμα του χωρισμού και την απώλεια, τις κακουχίες και τη δίωξη, η γνώση των συνθηκών και των αιτιών που οδήγησαν το άτομο στη μετανάστευση, η γνώση των πολιτιστικών παραγόντων, των αρχών και των ηθών, η γνώση των επιπτώσεων της ενδεχόμενης ξеноφοβίας στην κοινωνία υποδοχής για το άτομο, και η καλή γνώση των κοινωνικών προγραμμάτων και των πηγών βοήθειας για μετανάστες . (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2006)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ελλάδα πλέον διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στη μετανάστευση. Στην χώρα βρίσκεται ένας μεγάλος αριθμός προσφύγων, αιτούντων άσυλο, μεταναστών και ανθρώπων που εξαναγκάζονται σε φυγή και οι οποίοι μένουν για μεγαλύτερα ή μικρότερα χρονικά διαστήματα εντός αυτής. Αυτοί οι άνθρωποι στοχεύουν είτε στη μόνιμη εγκατάσταση τους στην Ελλάδα ή τη χρησιμοποιούν ως ενδιάμεσο «πέραςμα» για άλλες ευρωπαϊκές χώρες διότι το κράτος πρόνοιας σε αυτές τις χώρες τους προσφέρει περισσότερες κοινωνικές παροχές ή διότι εκεί βρίσκονται μέλη της οικογένειάς τους και ομοεθνείς τους (δίκτυα ενημέρωσης). Ωστόσο ένας μεγάλος αριθμός παραμένει στη χώρα μας για μεγαλύτερο διάστημα από το επιθυμητό και ουσιαστικά εγκλωβίζεται χωρίς δικαιώματα, διαβιώνοντας σε πρόχειρους καταυλισμούς με τραγικές συνθήκες υγιεινής και έλλειψη βασικών ειδών.

Η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει τους μετακινούμενους πληθυσμούς με αλλοφοβία και καχυποψία. Σε μια περίοδο έντονων διεθνών και κοινωνικών συγκρούσεων και γενικού αποπροσανατολισμού, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες εμφανίζονται λοιπόν ως μια πρόσθετη απειλή στην συλλογικότητα και στη όμοια σύνθεση των κοινωνιών. Η αρνητική προπαγάνδα είτε μέσω του Τύπου είτε μέσω της πολιτικής εθίζει τον μέσο πολίτη σε επικίνδυνες πολιτικές και πρακτικές. Αυτές οι πολιτικές υποσκάπτουν τα βασικά στοιχεία της δημοκρατίας.

Φαίνεται ότι τα τελευταία χρόνια έχει γίνει πρόοδος και η ελληνική πολιτεία έχει αρχίσει να συνειδητοποιεί δειλά και αργά τη πολυπλοκότητα του ζητήματος. Ωστόσο απέχει από μία ολοκληρωμένη και σύγχρονη μεταναστευτική πολιτική που θα αντιμετωπίζει τους πληθυσμούς αυτούς ως ισότιμους πολίτες. Μία μεταναστευτική πολιτική η οποία θα άρει τον αποκλεισμό και τον στιγματισμό απέναντι στα άτομα που εγκαθίστανται προσωρινά ή μόνιμα στην ελληνική κοινωνία. Αυτή η μεταναστευτική πολιτική είναι ανάγκη να σχεδιαστεί και να υλοποιηθεί σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες οι οποίες σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό αντιμετωπίζουν το ζήτημα της μετανάστευσης.

Το φαινόμενο αντιμετωπίζεται με αστυνομικά και διοικητικής φύσεως μέτρα με τα οποία όμως φαίνεται ότι δεν είναι δυνατό να λυθεί, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ανθρωπιστικές πτυχές του. Η Ευρωπαϊκή αλλά και Ελληνική μεταναστευτική πολιτική χαρακτηρίζονται από σοβαρά ελλείμματα ως προς την προστασία αυτών των ανθρώπων ανάμεσα τους και πολλοί ασυνόδευτοι ανήλικοι. Είναι γεγονός ότι η Ελλάδα εφαρμόζει μία απαράδεκτη πολιτική έναντι των προσφύγων. Το πρόβλημα της παραβίασης των δικαιωμάτων των προσφύγων δεν περιορίζεται στην Ελλάδα αλλά αφορά όλες τις ευρωπαϊκές χώρες.

Μέσα από διοικητικές πρακτικές οι οποίες συχνά χαρακτηρίζονται από μη κατανόηση και αυθαιρεσία απέναντι στους αλλοδαπούς και μέσα σε ένα τοπίο φοβικής διαχείρισης της μετανάστευσης βασικά εργαλεία της πολιτικής αποδείχθηκαν οι συστηματικές συλλήψεις και απελάσεις και τα προγράμματα νομιμοποίησης μπροστά στο κατά καιρούς μεγάλο αριθμό ανασφάλιστου και μη κανονικά διαμένοντος εργατικού δυναμικού. Αυτού του είδους οι πρακτικές δε λύνουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι εισερχόμενοι στην Ελλάδα, μία ευρωπαϊκή χώρα που έχει υπογράψει σειρά συμβάσεων για τη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κ.λπ. Εξάλλου η αναποτελεσματικότητα των πολιτικών φαίνεται και από τις επισημάνσεις των ευρωπαϊκών οργανισμών προστασίας των προσφύγων και τις καταδίκες της Ελλάδας για την παραβίαση των δικαιωμάτων τους.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Καθώς η χώρα μας αποτελεί πλέον προορισμό προσφύγων και μεταναστών οι τοπικές κοινωνίες πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι η ταυτότητα ενός ανθρώπου καθεαυτή δε μπορεί να αποτελεί αντικείμενο καταστολής και εκμετάλλευσης και ότι όλοι οι πολιτισμοί και τα δημιουργήματα τους είναι ισάξια. Οι ομάδες των ανθρώπων που προσεγγίζουν την Ελλάδα αναμένεται να αυξηθούν, λόγω των διεθνών εξελίξεων και επειδή έχει διαπιστωθεί πλέον ότι προβλήματα των ατόμων αυτών και των οικογενειών τους δεν είναι δυνατόν να λυθούν με κατασταλτικά μέτρα, με νόμους ή άλλους ποινικούς μηχανισμούς απαιτείται μία δικαιότερη πολιτική αντιμετώπισης των ζητημάτων των μετακινούμενων πληθυσμών η οποία να προϋποθέτει τα εξής:

Αρχικά, θα πρέπει επιτέλους να σχεδιαστεί μια ολοκληρωμένη πολιτική για την υποδοχή και ένταξη των ανθρώπων αυτών, με σεβασμό στις πολιτισμικές τους διαφορές και προστατεύοντας τους από τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη περιθωριοποίηση. Μια δυναμική μεταναστευτική πολιτική είναι ανάγκη να στοχεύει στην ουσιαστική ένταξη των πληθυσμών που έχουν βιώσει τη μετανάστευση στην ελληνική κοινωνία, στη διασφάλιση των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων τους και στην κοινωνική συνοχή στην Ελλάδα. Η σωστή υποδοχή μεταναστών και προσφύγων, η δίκαιη μεταχείριση τους και η αντιμετώπιση των ιδιαίτερων προβλημάτων τους είναι απαραίτητα για τη αρμονική συμβίωση με τους Έλληνες στην νέα πολυπολιτισμική πραγματικότητα. Η καταπολέμηση της εκμετάλλευσης τους από τους ημεδαπούς είναι μεγάλης σημασίας. Το αδήλωτο εργατικό δυναμικό με τα πολύ φτηνά μεροκάματα και την ανασφάλιστη εργασία συμφέρει το κράτος και τους εργοδότες.

Τα προβλήματα θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν σε ικανοποιητικό βαθμό μέσα από τη βελτίωση της νομοθεσίας και των διαδικασιών για ζητήματα που αφορούν στην υποδοχή των προσφύγων, αιτούντων άσυλο και μεταναστών, με την απασχόληση εξειδικευμένου προσωπικού και την απομάκρυνση των τεχνοκρατών. Σημαντικό ρόλο μπορεί να παίξουν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι εθελοντές, οι οργανώσεις προσφύγων, καθώς και η άμεση εκπροσώπηση τους σε συλλογικά όργανα.

Επίσης, επιβάλλεται η δημιουργία χώρων πρώτης υποδοχής - φιλοξενίας προσφύγων και αιτούντων άσυλο σε περιοχές της Ελλάδας που εισέρχονται και διαμένουν πολλοί πρόσφυγες, ανάμεσά τους και η πόλη της Πάτρας όπου η επίσημη Πολιτεία κωφεύει και αγνοεί το ανθρωπιστικής φύσεως ζήτημα που έχει δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια. Η

δημιουργία κατάλληλα οργανωμένου χώρου είναι ακόμα περισσότερο επιτακτική για τους ασυνόδευτους ανηλίκους οι οποίοι ουσιαστικά είναι έκθετοι σε πάσης φύσεως κινδύνους.

Η αντιμετώπιση των διεθνών δικτύων μεταφοράς μεταναστών και προσφύγων, όπου συνιστούν το σύγχρονο δουλεμπόριο και εκμεταλλεύονται την ανάγκη αυτών των ατόμων να ξεφύγουν από μια οδυνηρή πραγματικότητα - και να βρεθούν σε μία χειρότερη -. Η παροχή αναποτελεσματικής αναπτυξιακής και οικονομικής βοήθειας από τις αναπτυγμένες χώρες προς τις χώρες προέλευσης για να αντιμετωπισθούν τα αίτια της μετανάστευσης.

Ο σεβασμός των αναπτυγμένων χωρών του κόσμου στην εδαφική ακεραιότητα των αναπτυσσόμενων περιοχών και η λήξη των «ειρηνευτικών» επιχειρήσεων σε αυτές. Να σημειωθεί ότι με τον όρο «ειρηνευτικές επιχειρήσεις» νοούνται κυρίως οι αναίτιες επιθετικές βλέψεις μεγάλων χωρών με το πρόσχημα της ειρήνης.

Η προσπάθεια μιας δίκαιης κατανομής των οικονομικών επιβαρύνσεων που προκύπτουν από την υποδοχή και την εγκατάσταση προσφύγων στα κράτη - μέλη. Η Ελλάδα λόγω και της γεωγραφικής της θέσης είναι μία από τις χώρες που έχει επιβαρυνθεί έντονα συγκριτικά με άλλες χώρες της Ευρώπης.

Ενημέρωση του ημεδαπού πληθυσμού για τις επιδράσεις της μετανάστευσης, κυρίως για τις θετικές πλευρές της, γιατί υπάρχουν προκαταλήψεις και έλλειψη ενημέρωσης. Προϋπόθεση για την διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους είναι η αποδοχή από το πληθυσμό και η υιοθέτηση μιας στάσης περισσότερο αποδεκτής σε ότι αφορά αυτούς τους ανθρώπους και τα δικαιώματά τους. Επίσης χρειάζονται καμπάνιες ενημέρωσης των κρατικών λειτουργών οι οποίοι έρχονται σε επαφή με τους μετανάστες.

Η μετανάστευση πάντα είχε μία δυναμική να αλλάζει τη σύσταση μιας κοινωνίας και να επηρεάζει άμεσα το κοινωνικό γίγνεσθαι οπότε ο σχεδιασμός των πολιτικών πρέπει να ακολουθεί το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη διασφάλιση μιας ισότιμης συνύπαρξης γηγενών και αλλοδαπών. Το δικαίωμα της ίσης αξιοπρέπειας και της ισότιμης συμμετοχής δεν πρέπει να περιορίζεται στην εθνική ταυτότητα, στο χρώμα, στη φυλή, στη θρησκεία των ανθρώπων. Η ανάπτυξη της αλληλεγγύης, η αρμονική συμβίωση των διαφόρων ομάδων πληθυσμού, η ανάδειξη του πλούτου των διαφορετικών πολιτισμών και η ευαισθητοποίηση των Ελλήνων πολιτών θα λύσει κάποια από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βεντούρα Λ. (2009), *Εθνικό Κράτος και σύγχρονες μεταναστεύσεις : πολιτικές, τάσεις, προσεγγίσεις*, Αθήνα, Σύγχρονα θέματα.

Γεωργούλας Σ. (2003), *Το νομικό πλαίσιο της μεταναστευτικής πολιτικής*, Αθήνα, Gutenberg.

Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), (2007). *Πρακτικές, Εργαλεία και Μοντέλα πρόληψης και καταπολέμησης της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων (trafficking)*. Αθήνα: Δ.Ο.Μ.

Δημητροπούλου, Γ., Παπαγεωργίου, Ι., (2008). *Ασυνόδευτοι ανήλικοι- αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα*. Μελέτη σχετικά με την αντιμετώπιση από την Πολιτεία των αλλοδαπών ασυνόδευτων ανηλίκων που ζητούν άσυλο στην Ελλάδα. Κατόπιν αναθέσεως από το Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες στην Ελλάδα.

Δημοπούλου - Λαγωνίκα Μ., (2006). *Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας, Μοντέλα Παρέμβασης: Από την Ατομική στη Γενική Ολιστική Προσέγγιση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ζαϊμάκης, Γ., (2002). *Κοινοτική εργασία και τοπικές κοινωνίες*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ιωαννίδου - Johnson, Α., (1998). *Προκατάληψη: Ποιος, Εγώ; Η Δυναμική ανάμεσα στη Προκατάληψη και την Ψυχολογική Ωριμότητα*. Δ' έκδοση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Καρύδης, Β., (1996). *Η εγκληματικότητα των μεταναστών στην Ελλάδα: ζητήματα θεωρίας και αντεγκληματικής πολιτικής*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Κασιμάτη (2003), *Φύλο και μετανάστευση*, Αθήνα, Gutenberg.

Καυταντζόγλου, Ι. Λ., (2006). *Κοινωνικός Αποκλεισμός: εκτός, εντός και υπό. Θεωρητικές, ιστορικές και πολιτικές καταβολές μιας διαφορούμενης έννοιας*. Αθήνα: Σαββάλας.

Κόντης Α. (2000), *Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής αλλοδαπών/ μεταναστών : η Ελλάδα στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα, Παπαζήση.

Μαράτου - Αλιπράντη Λ., Γκαζόν, Ε., (2005). Έκθεση: *Μετανάστευση και υγεία- πρόνοια. Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης - Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης*. Αθήνα : Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Μαυρής, Μ., (2005). *Media και Έγκλημα: Ρατσιστικές αντιλήψεις και ποινικές διαδικασίες κοινωνικού αποκλεισμού. Έρευνα σε Αφρικανούς κρατούμενους στη φυλακή του Αγίου Στεφάνου Πατρών*. Αθήνα -Κομοτηνή: Σάκκουλας.

Νικολακοπούλου - Στεφάνου, Η., (2008). *Ελληνικές και Ευρωπαϊκές προτεραιότητες πολιτικής για τον έλεγχο της παράνομης μετανάστευσης στο Καβουνίδη, Τ., Κόντης, Α., Λιανός, Θ., Φακιολάς, Ρ. (επιμέλεια), (2008). Μετανάστευση στην Ελλάδα: Εμπειρίες- Πολιτικές- Προοπτικές, Τόμος Α' , Αθήνα: Εκδόσεις Ι.ΜΕ.ΠΟ,*

Ναζάκης, Χ., Χλέτσος, Μ., (2003). *Μετανάστες και Μετανάστευση: Οικονομικές, Πολιτικές και Κοινωνικές Πτυχές*. Αθήνα: Πατάκης.

Οικονόμου, Χ., Φερόνας, Α., (επιμέλεια) (2006). *Οι εκτός των τειχών, Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*. Αθήνα: Διόνικος.

Παπαδημητρίου, Ζ. Δ., (2000). *Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός: Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ρήγα, Α., (2007). *Οικονομικές μετανάστριες στην Ελλάδα. Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg.

Ρομπόλης, Σ., (2007). *Η μετανάστευση από και προς την Ελλάδα. Απολογισμοί και προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Σταθόπουλος Πέτρος (2005), *Κοινωνική Πρόνοια*, Αθήνα, Παπαζήση.

Τσαούσης (1998), *Πολιτισμός, ελεύθερος χρόνος και κοινωνικός αποκλεισμός*, Αθήνα, Gutenberg.

Τσουκαλά, Α., (2001). *Μετανάστευση και εγκληματικότητα στην Ευρώπη*, Αθήνα - Κομοτηνή: Σάκκουλας.

Adkins, M., A. (1991). "*Role of Bilingual/ Bicultural Service Providers in the Delivery of Social Services*" in "Mental Health Services for Refugees", Washington: National Institute of Mental Health.

Mathieu Deflem, (2008) *Sociology of Crime, Law and Deviance*, University of South Carolina

Williams A., King R. & Warnes T. (1997), *A place in the sun: international retirement migration from Northern to Southern Europe*, Routledge, Taylor and Francis Group

Baldwin-Edwards, M. και Safilios-Rothschild, C. (1999), «Immigration and Unemployment in Greece: Perceptions and Realities», *South European Society & Politics*

http://www.astynomia.gr/images/stories//2014/statistics14/allod2014/statistics_all_2014_all.JPG